

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

**Oviedo, Francisco de
Lvgdvni, M.DC.LI.**

Punct. I. De objecto Logicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

conditionibus positis, distinguetur sufficienter ars liberalis à prudentia, quod intendere videtur Aristoteles cap. 4. citato, quem in hunc sensum interpretantur Valentinus 1.2. disp. 9. quæst. 3. Punct. 1.

13 Secundum hanc interpretationem dicendum est Aristotelem intellexisse nomine factionis quamcumque operationem suæ immanentem, siue transluentem distinctam ab operationibus ipsius appetitus, ita ut dependeat à voluntate, & appetitu quoad imperium, & non quoad efficientiam, sed ab alia potentia physice elicatur. Differt autem Ars à Prudentia, quia ars in actione seu in factione non attendit rectitudinem operantis, sed tantum ipsius operis, ita ut si opus sit iuxta artis præcepta, etiam si turpiter efficiatur ab operante propter finistram intentionem à qua imperatur opus artificiosum, habeat totam rectitudinem, quam exposcit ars. Prudentia verò versatur circa ipsas operationes immanentes, quatenus recte sunt moraliter, & recte ab homine exercentur, & ex honesta intentione procedunt, ita ut nunquam opus, quod peccaminosè sit quantumvis sit iuxta præscripta cuiusvis artis, seu scientiæ, possit dici factum iuxta veram prudentiam, cuius est ita voluntatem gubernare, ut ab illa peccatum omne remoueat.

14 Secundum hanc acceptionem ad hoc membrum reuocantur omnes scientiæ practiciæ, quæ sunt habitus cum ratione factiui, etiam si versentur circa operationes intellectus, sicut Logica, & ob hanc rationem huiusmodi scientiæ excludit Philosophus 1. Poster. tex. 5. aliis 7. & 2. Metaphys. tex. 3. à vera ratione scientiæ, ubi tantum scientiam purè speculatiuam, scientiam simpliciter appellauit, quam definiuit 6. Ethic. cap. 3. Hoc sibi volebat Aristoteles 6. Ethic. cap. 4. docens scientiam esse circa ea, quorum principium non est in nobis, hoc est quæ à nobis non sunt, seu quæ non considerantur, quatenus à nobis fieri possunt, seu ad hoc ut à nobis fiant, sed in ipsis rebus; hoc est, quorum principia contemplantur ex parte ipsius obiecti scientiæ, & nobis non insunt; Ars verò dicitur esse circa ea, quorum principium est in nobis ipsis, id est circa quæ nos ipsi artis ope facere possumus.

15 Ex hoc fit iuxta mentem Aristotelis scientiam non distinguere ab Arte ex eo, quod scientia aliquid de suo obiecto demonstret; & ars nihil de illo demonstret; quia etsi verum sit omnem scientiam plura de suo obiecto demonstrare, & nonnullas artes nullà omnem demonstrationem, tamen non est contra rationem artis plura de suis obiectis demonstrare; scientiæ enim practiciæ plura demonstrant de suis obiectis, & secundum acceptionem, qua hic videtur Aristoteles, scientiæ non sunt, sed artes. Distinguntur ergo scientiæ, & ars ex eo, quod ars versetur circa operationes distinctas à voluntate quatenus à nobis fieri possunt; & scientia versetur demonstratiuè circa illa, quæ à nobis fieri nequeunt. Ex quo fit, ut optimè docuit Aristoteles Met. tex. 3. scientiam per se afferre causas sui obiecti, quia illius est rem per causam ostendere, artem verò (sub qua scientiæ practiciæ continentur) per accidens causas adducere, quia ad artem, & ad omnem habitum practicum tantum spectat dare modum, & regulam operis faciendi, & illud etiam facere, quando fieri debet, quod si causas afferat, has non adducit præcisè ut res per causas melius innotescat, sed ut causis cognitis facilius res fieri possit.

16 Ex his concluditur habitum, virtutem, quem intendebat Aristoteles diuidere, in hæc quinque membra adæquate secari, quia omnis habitus aut est speculatiuus, aut practicus: si speculatiuus aut est habitus, quo intellectus bene disponitur circa principia vniuersalissima, aut circa principia seu conclusiones alicuius peculiaris scientiæ. Si circa principia vniuersalissima, erit intellectus. Si circa principia alicuius scientiæ, aut circa principia omnium perfectissimæ, vel non omnium perfectissimæ. Si circa principia omnium perfectissimæ, erit sapientia, quatenus conuenit cum aliis in hoc, quod est versari circa principia peculiaris scientiæ, erit scientia. Si versetur circa principia scientiæ non omnium perfectissimæ, erit scientia, & non sapientia. Si habitus sit practicus, aut erit actiuius, aut factiuius. Si actiuius, erit prudentia: si factiuius, erit ars.

17 Nota vltimò quod licet in præsentī nomine scientiæ Aristoteles scientias practicas non comprehendat, quia non quamcumque cognitionem demonstratiuam scientiæ,

Plane, de Quiedo, Philosoph. Tom. 1.

tiam appellauit, iam tamen frequenter Philosophi scientias practicas, scientias simpliciter dicunt, & omnem cognitionem demonstratiuam, scientiam appellat, in quo ab Aristotele non recedunt, qui 6. Met. 1. inter scientias intellectuales annumerat Philosophiam moralem, & artes, non quia omnis ars sit scientia, sed quia ratio scientiæ cum ratione artis non opponitur. Quod si Aristoteles in præsentī scientiam, & artem distinxit tanquam membra in se opposita, ideo fuit, quia nomine scientiæ non scientiam secundum totam suam latitudinem desumpsit, sed contractam ad rationem scientiæ perfectissimæ, quæ est scientia purè speculatiua. Quod si velis defendere scientias practicas ex eo præcisè quod sunt practiciæ, etsi demonstratiuè circa suum obiectum procedant, absolute scientias non esse dicendas, quæstio erit pura de nomine, conueniensque in obiecto & in modo tendendi circa tale obiectum his scientiis assignando, & tantum in nomine illis imponendo dissenties.

CONTROVERSIA II.

De Proemialibus Logiciæ.

PUNCTVM PRIMVM.

De obiecto Logiciæ.

§. I.

Pramittuntur quedam.

CONSTANS est omnium sententia Logicam agere de modo sciendi, hoc est de sciendi instrumento, quod forsitan tantum est demonstratio, quia hac solum scire dicimur, nihilominus Logica non tantum agit de demonstratione, sed etiam de oratione, propositione, diuisione, definitione, argumentatione, & syllogismo in communi; & de omnibus illius speciebus, quia hæc omnia, vel partes sunt modi sciendi, sciendique instrumenta, vel eorum notitia requiritur ad cognitionem demonstrationis, quapropter à multis demonstratio obiectum dicitur attributionis, reliqua verò obiecta attributi, de quo postea.

In hoc sciendi modo quatenus continet hæc omnia inueniuntur in primis conceptus formales, actus videlicet intellectus, in quibus formaliter consistit sciendi instrumentum definitio, propositio, argumentatio, &c. quia nullo alio modo fiunt hæc instrumenta, quam formando hos conceptus, hoc vel illo modo inter se ordinatos, quos postea voce manifestamus, & aliis mediis his vocibus proponimus interna sciendi instrumenta à nobis facta, definitionem, & argumentationem, &c. quibus correspondēt voces externæ tanquam conceptibus, loco quorum substituantur. Conceptus isti, seu hæc sciendi instrumenta habent obiecta in quæ feruntur, & quæ representantur, seu cognoscuntur, per cognitiones illas, in quibus consistit formalis definitio, propositio, & argumentatio, &c. quia omnis cognitio alicuius obiecti siue realis, siue ficti est cognitio. Ex his orta fuit diuisio modi sciendi in formalem, in obiectiuum, & vocalem. Modus sciendi formalis dicit conceptus illos internos, ex vi quorum rem definitio, affirmo, infero in syllogismo probabili & demonstratiuo, qui dicuntur instrumenta sciendi formalia, quia tanquam propriæ formæ inhaerent intellectui: talis est conceptus respondens his vocibus *animal rationale*, in quo consistit clara, & definitiua cognitio, seu definitio hominis, & sic de aliis huiusmodi conceptibus. Modus sciendi obiectiuus sunt obiecta significata per modum sciendi formalem, quæ representantur per cognitiones, in quibus consistunt formalis definitio, propositio, & argumentatio. Modus sciendi vocalis dicit voces respondentes conceptibus, in quibus consistit modus sciendi formalis, v. g. voces istæ *animal rationale*, quæ dicuntur vocalis definitio, quia substituantur loco definitionis formalis, seu conceptus, quo hominem quidditatiuè, & definitiue cognosco. Ex his quæstio suborta, an obiectum Logiciæ sit modus

sciendi formalis, an obiectivus, an etiam se extendat ad modum sciendi vocalem?

3 Oportet etiam advertere quaestionem non esse an Logica agat de conceptibus formalibus, in quibus consistunt sciendi instrumenta, secundum rationem communem cognitionis, seu actionis vitalis, & spiritualis; sub his enim formalitatibus ad libros de anima spectant, sed tota difficultas est an Logica agat de conceptibus formalibus secundum specialem rationem instrumentorum sciendi, videlicet quatenus sunt formalis definitio, divisio, & argumentatio, &c.

4 Statuendum est etiam non ita posse agi de conceptibus formalibus, quin aliquo modo agatur de obiectivis, quia cum ad hos illi referantur, non possunt cognosci, quin indirecte & in obliquo illorum obiecta cognoscantur, quae conceptus obiectivi dicuntur. Ex his fit auctores asserentes Logicam tantum agere de conceptibus formalibus, negare non posse aliquo modo obiectivos attingere, quia tantum potest esse quaestio an conceptus obiectivi primò, & per se attingantur, ita ut sint obiectum Logicae primarium, an tantum secundariò, & in obliquo ratione formalium, quod tantum possunt affirmare, qui asserunt Logicam tantum agere de conceptibus formalibus.

5 Eadem imò potiori ratione dicendum est illos, qui asserunt Logicam tantum agere primariò de conceptibus obiectivis, negare non posse agere de conceptibus formalibus, per quos entia illa, quae per formales cognoscuntur dicuntur obiecta. Ratio est perspicua, quia Logica non agit de obiectis cognitis praecise secundum suam entitatem, cum enim agit de natura generica, & specifica, non agit de natura animalis, & hominis quae genus & species denominantur, sed de illis quatenus subiiciuntur his denominationibus, neque de obiecto definito, aut demonstrato secundum se, sed quatenus subest definitioni, aut demonstrationi, aliàs Logica ageret de omni ente secundum se sumpto, cum nullum sit ens, quod non sit obiectum modi sciendi formalis. Addit bene Ariaga disp. 2. sect. 2. subsect. 2. non posse agi de rebus obiectis, ut subest conceptibus formalibus, seu de obiectis ut formaliter sunt obiecta, quin agatur de ipsis conceptibus formalibus, per quos illa, quae cognoscuntur, constituuntur formaliter obiecta, & per quos formaliter dicuntur conceptus obiectivi subesse formalibus, sicuti non potest agi de obiecto ut albo, quin agatur de albedine, per quam constituitur formaliter album, quia ratione postea probabo conceptus formales, seu modum sciendi formalem necessariò pertinere ad obiectum formale Logicae.

S. II.

Voces non sunt obiectum Logicae.

6 Non potest in quaestionem vocari an voces secundum se cadant sub Logicae obiectum, sed tantum tractanda est difficultas de vocibus, quatenus in syllogismo, & in aliis sciendi instrumentis, constituuntur, & ordinantur.

7 Multi referunt pro scientia affirmatiua Nominales asserentes Logicam tantum agere de vocibus, ac proinde has esse obiectum adequatum Logicae; illos tamen ab hac impostura defendit Hurradius disp. 1. sect. 3. subsect. 1. qui hac voce *nomen* utebantur ad significandum conceptum illi respondentem, sicuti enim nomina loco conceptuum substituuntur, sic nominibus utebantur loco conceptuum, & illa quae de conceptibus significare volebant, de nominibus praedicabant, quod in causa fuit ut vulgò *Nominales* appellarentur, in cuius nominis ignominiam illorum gloria praevaleuit, quae ex doctissimis viris in nomen ipsum aliàs non decorum, iam ad illos contractum redundavit, & magno scholae plausu *Nominalium* hodie nomen recipitur.

8 Alij sunt, qui vulgi errore suffulti pro se referunt Nominales, asserunt voces esse obiectum inadequatum Logicae.

9 Alij acuti recentes tenent voces esse obiectum materiale Logicae, quia participant artificium modi sciendi derivatum ex conceptibus formalibus; sicut actus externus prudentiae participat ratione virtutis derivatum ab actu interno.

10 Dicendum est cum communi Doctum sententia, quos refert, & sequitur P. Suarez disp. 1. Metaphys. sect. 4. n. 27. voces nullatenus ad Logicum spectare, neque aliquam rationem obiecti Logicae habere, quod sic probabo. Significatio & congruentia vocum non spectant ad Logicum, sed ad Grammaticum, cuius est nominibus uti significantibus id quod intendimus, & congruenter nomina seu voces componere, quibus utitur. Ornatus earundem vocum non pertinet ad Logicum sed ad Rhethorem. Sed in nominibus seu vocibus praeter significationem, congruentiam, & ornatum nihil reperitur: ergo nihil est in vocibus, de quo agat Logicus.

11 Dices in syllogismo vocali reperiri ordinem, quo prius ponitur maior, deinde minor, & posterius consequentia; & in propositione inveniri signum, ita collocatum ut afficiat hunc terminum & non illum, quae omnia ad Logicum spectant. Respondeo, huiusmodi collocationem non spectare ad Logicum, sed ad Grammaticum; quod probabo, & non solum dissolvo argumentum, sed meam conclusionem confirmo. Ad Grammaticum spectat uti vocibus significantibus res eo modo, quo à nobis concipiuntur, & illas adducere, ita ut supposita liberè hominum impositione substitui dicantur loco conceptuum, quos exprimere intendimus: ergo ad Grammaticum spectat tali modo ordinare voces ut propositio constitatur affirmatiua, & ut signum hunc terminum afficiat, & ut haec propositio vocalis substituat loco huius mentalis, quae dicitur maior; & illa vocalis propositio loco illius, quae dicitur minor; & alia vocalis propositio loco mentalis, quae consequentia dicitur, alioquin res non significarentur vocibus eo modo, quo concipiuntur, neque voces substituerentur loco conceptuum: ergo ad Grammaticum spectat totum artificium syllogisticum, quod potest reperiri in vocibus, si in his aliquid reperitur. Probo antecedens: voces inuenta sunt ad significandos nostros conceptus, & cum quis lingua Latina instituitur, id intenditur, ut ille vocibus Latinis uti sciat, ita ut illis suos exprimat conceptus, & similibus vocibus ab aliis explicatos percipiat: ergo ad artem cuiuscumque linguae, seu ad Grammaticam illius pertinet uti vocibus eo modo, quo res exprimuntur, ea ratione, quae concipiuntur, & quo nostri interni conceptus panduntur. Consequentiam prioris enthymematis probabo. In syllogismo vocali tantum requiritur ille verborum ordo, ex vi cuius sufficienter exprimitur mentalis syllogismus, seu explicantur conceptus formales in quibus consistit syllogismus mentalis: ergo si ordo requisitus ad hanc expressionem mentalis syllogismi pertinet ad Grammaticum, ut iam probavi, nullus est ordo in syllogismo vocali, qui ad Logicum pertineat.

12 Obiicies primò: Logica est ignoti manifestatiua. Sed voces manifestant ea, quae sunt ignota: ergo voces pertinent ad Logicam. Respondeo voces manifestare Grammaticaliter non Logicè, Logica enim per expressiores conceptus manifestat nobis obiecta illa, quae confusè cognoscebamus; voces verò non ipsi proferenti aliquid manifestant, sed tantum audienti ea, quae per Logicam vel aliunde proferens didicit. Sic de vocali definitione dicendum est explicare rei naturam Grammaticaliter, & in ordine ad audientem, qui illi exterius manifestat conceptus proferentis, per quos natura definiti Logicè explicatur, & haec explicatio, seu definitio interna ad Logicam spectat, & non illa externa vocalis.

13 Obiicies secundo: Ad Logicum spectat contemplari syllogismum vocalem: ergo voces pertinent ad Logicam. Probo antecedens: Grammaticus non potest cognoscere an syllogismus vocalis rectè, vel malè sit constructus: ergo haec contemplatio ad Logicum pertinet. Respondeo omnia, quae pertinent ad voces rectè geri, si respondeant conceptibus, cuius sunt signa, quod ad Grammaticum pertinet, neque de illis aliquid aliud contemplandum est. In vocibus enim non spectanda est forma syllogistica, sed significatio conceptuum, quod si hi formam syllogisticam habeant, hanc voces representant, & homo instructus simul Logicè & Grammaticè, per Logicam speculabitur conceptus internos, quos postquam noverit, per Grammaticam tantum cognoscet, an voces formae syllogisticae respondeant, quod est habere totam figuram syllogisticam, quae in illis potest reperiri. Quod si purus Grammaticus id praestare nequit, ideo est quia non cognoscit an conceptus illi, quibus voces respondeant, habeant in se figuram syllogisticam.

sylogisticam, & ita postquam nouit voces conceptibus his respondere, dubius manet, an respondeant conceptibus habentibus formam syllogisticam, & an habeant formam syllogisticam, quæ in ipsis potest exposci, quod est idem; sicuti pictor postquam nouit imaginem, referre hanc figuram, ignarus erit, an referat figuram leonis vel ursi, si aliunde non nouit, an hæc figura sit leonina vel ursina, quod arte pictoria comparare non poterit.

14 Obiectis tertiò: Terminus distinguitur in terminum mentalem, & vocalem; ergo Logica agit de termino vocali: ergo de vocibus: ergo voces sunt obiectum Logicae. Respondeo eodem modo posse probari scripturam esse obiectum Logicae, quia similiter diuidimus terminum in mentalem, vocalem, & scriptum, quapropter assero diuisionem illam esse nimis impropriam, & analogam; sicuti diuisio quæ solemem hominem diuidere in hominem uiuum, & hominem pictum.

15 Ad exemplum recentiorum quod adduximus de actu externo prudentiæ, qui simul cum interno ad virtutem prudentiæ pertinet. Respondeo talem actum externum pertinere ad virtutem prudentiæ, quia est effectus actus interni prudentiæ, à quo imperatus procedit, syllogismus uero vocalis non est effectus syllogismi interni mentalis, neque ab hoc imperatur seu dirigitur, sed tantum procedit directus regulis Grammaticæ, quarum directione ita disponuntur voces, ut respondeant conceptibus, in quibus interius syllogismus consistit, quem voces respiciunt non tanquam principium dirigens, aut imperans, sed tanquam obiectum, quod significat, seu loco cuius subiacentur.

16 Adduci etiam solet S. Thomas opuscul. 9. quæst. 1. & initio libri Periherm. pro sententia asserente voces esse obiectum Logicae, intelligendus uero est Angelicus Doctor de vocibus pro conceptibus subrogatis, sicut Aristoteles saepe loquitur, & Porphyrius, qui librum prædicabilem, librum quinque uocum appellat.

§. III.

Assignatur obiectum materiale Logicae.

17 Dicendum est cum Patre Suario 1. Metaphys. dist. 1. sect. 4. & tract. 2. disp. 36. in initio, Patre Foul. tract. 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. sect. 5. Hurt. disp. 1. sect. 5. subsect. 2. Arriag. disp. 2. sect. 1. subsect. 2. conceptus formales esse obiectum materiale Logicae, quod sic probatur. Dialectica seu Logica est ars præscribens regulas disputandi ut omnes fateantur, & docuit Aristoteles 1. Rhetor. ad Theodectem cap. 1. & 2. ubi docet munus Dialecticæ esse disputare, & 1. Periherm. cap. 1. ubi docet sciri oportere à Dialectico, quid sit affirmatio, & negatio, & S. August. 17. contra Cresconium cap. 18. dicit quid aliud est Dialectica, quam perita disputandi, & docuit Arist. & cap. 14. A disputatione Dialectica nomen accipit, ita Græcè Dialecticus multo uisitatior, & tolerabilior ratione dicitur disputator, quod si uisus admitteret Latine Dialectica, disputatoria diceretur: ergo ex mente Aristotelis, & Augustini Dialectica agit de affirmatione, negatione, & disputatione, sed affirmatio, negatio & disputatio sunt conceptus formales mentis: ergo agit de conceptibus formalibus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: Logica agit de definitione, propositione, & argumentatione: sed definitio, propositio, & argumentatio important conceptus formales: ergo agit de conceptibus formalibus. Probo minorem: Conceptus, quem ego formo respondentem his uocibus animal rationale, recte explicat naturam hominis: ergo est definitio hominis: ergo definitio importat conceptum formalem, & sic de propositione & syllogismo, & reliquis sciendi instrumentis philosophandum: conceptus formales sunt sciendi instrumenta: ergo Logica, quæ agit de sciendi instrumentis, agit de conceptibus formalibus.

18 Vidi recentiores asserentes Logicam versari circa intellectus operationes tanquam circa finem, non tanquam circa obiectum immediatum, sicut ars frænefactoria habet pro fine equestrum, & pro obiecto fræni constructionem; sic Logicam habere dicunt pro fine conceptus formales dirigendos, & pro obiecto conceptus obiectiuos. Contra: Logica immediatius agit circa conceptus formales, quam circa obiectiuos: ergo non possunt conceptus obiectiuos habere rationem obiecti, & formales rationem finis. Antecedens probatur: Conceptus obiectiuus resultat ex forma-

libus, & eatenus potest illis aliqua regula præscribi, quatenus formalibus præscribitur, cum enim in se ipsis non fiant, sed tantum in formalibus, ex quibus resultant; sic in se ipsis dirigi non possunt, sed tantum in formalibus: ergo immediatius agit Logica de conceptibus formalibus quam de obiectiuis: ergo non versatur Logica circa conceptus formales tanquam circa finem immediatum mediis conceptibus obiectiuis, circa quos ut obiectum immediatum versetur. Corroborabitur præcedens conclusio rationibus, quibus iam probabo conceptus obiectiuos non pertinere ad primum Logicae obiectum.

Dicendum est secundò, Logicam primariò & per se non agere de conceptibus obiectiuis, sed tantum secundariò quatenus hi sunt obiectum formalium; sicuti pictor, qui agit de Cæsaris imagine tantum de Cæsare agit quatenus est obiectum imaginis, quæ est proprium & immediatum obiectum suæ artis. Logicam non agere de conceptibus præcisè secundum se sumptis, sed tantum quatenus formalibus subsunt extra omnem controuersiam est, de illis ergo tantum poterit agere quatenus formalibus subsunt. Sed hac ratione non posse de illis agere, nisi quatenus agit immediatè de formalibus, sic probatur. Eatenus potest agere de conceptibus obiectiuis ut subsunt formalibus, & de illis præcepta tradere quatenus ab ipsa fiunt: sed conceptus obiectiuus ut directi tantum fiunt à Logica, quatenus ab ipsa fiunt formales: ergo tantum potest agere de conceptibus obiectiuis, ut subsunt formalibus, quatenus agit de formalibus. Maior per se patet, frustra enim præcepta traderentur de illo, quod fieri nequit, præcepta enim ordinantur ad praxim, & ad illud per se tantum possunt ordinari præcepta, quod est praxis, seu operatio exercita præceptorum directione. Minorem probatur: in conceptibus obiectiuis ut directis, seu ut subsunt formalibus duo reperiuntur: entitates ipsæ, quæ cognitiones seu formales conceptus terminant. Sed Logica non facit entitates ipsas secundum se: ergo tantum afficit formales conceptus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: conceptus obiectiuus ut directi, seu ut formalibus subsunt per se non fiunt, sed tantum resultant ex formalibus, sicuti denominatio uisi resultat ex uisione, & eatenus tantum possunt bene malè fieri, quatenus bene vel malè fiunt formales: ergo tota directio eò debet tendere, ut rectè fiant formales, quibus rectè factis obiectiuos rectè esse directos necesse est: obiectiuus enim ut directi, tantum fiunt in directione ipsa, sicuti paries formaliter ut uisus tantum fit in ipsa uisione. Rem unico cape verbo. Id doceor Logica, quod facio: Sed ego tantum facio conceptus formales: ergo tantum Logica doceor circa conceptus formales. Rursus, Logica tantum docemur definire, diuidere, enunciare, & arguere, sed hæc omnia tantum consistunt in nostris intellectus operationibus: ergo Logica tantum agit de nostris intellectus operationibus.

Dices his probari actus practicos Logicae tantum tendere circa conceptus formales, dari tamen in eadem Logica alios actus speculatiuos, qui versantur immediatè non solum circa conceptus formales, sed etiam circa obiectiuos. Poteram solutionem reicere ex dicendis Punct. 5. ubi probabo nullum actum speculatiuum reperi in Logica; sed esto, actus speculatiuos contineat Logica, adhuc hi tantum immediatè formales conceptus intuebuntur, quod sic probatur. Logica non speculatur res secundum se sumptas, sed formaliter quatenus directas: ergo id, quod formaliter speculatur, est earum directio. Sed directio ipsarum nihil aliud est, quam formales conceptus, à quibus obiecta extrinsecè directæ dicuntur: ergo id, quod formaliter Logica immediatè contempletur, tantum est directio conceptuum obiectiuorum, quæ non distinguitur à conceptibus formalibus.

Dices, conceptus ut directos duo dicere, formalem directionem, & obiecta, quæ ab hac extrinsecè directæ dicuntur, & utrumque Logicam speculari. Contra: Logica non agit de obiectis, quæ conceptibus formalibus directæ dicuntur, secundum se sumptis, ut distinctis à formalibus, sed illa formalitate, sub qua subeunt denominationem directorum: ergo tantum agit de forma illa à qua procedit talis denominatio; sicuti pictor, qui agit de tabula ut picta tantum agit primariò, & per se de pictura, & de tabula tantum secundariò. Confirmatur: conceptus obiectiuus ut directi tantum dicunt primariò, & per se illud supra quod cadit reduplicatio uisus hæc tantum cadit supra rationem

E 4 formalem

formalem illorum : ergo conceptus obiectiui formaliter vt directi tantum dicunt primario & per se directionem & secundario & in obliquo subiecta, quæ denominantur directa : ergo dicere Logicam agere de conceptibus obiectiui formaliter vt directis, tantum est dicere Logicam primario agere de directione, secundario de subiectis, quæ his subiunguntur. Particulam *vt* tantum cadere supra rationem formalem illius, quod afficit, communis omnium loquendi modus ostendit, & communi omnium consensu imposita est ad hanc rationem formalem significandam, quod constat ex omnibus loquutionibus, quibus hac particula vtitur, dicimus enim de subiecto albo & dulci, v. g. de saccharo, saccharum vt est album, non est dulce, quo tantum significamus albedinem non esse dulcedinem, seu non esse eandem formam, est vi cuius idem subiectum album constituitur, & vi cuius dulce redditur.

22 Obicit Hurtadus ; Plura præcepta, quæ tradit Logica non possunt verificari de conceptibus formalibus, sed tantum de obiectiui : ergo Logica non tantum agit de conceptibus formalibus, sed etiam de obiectiui. Probat antecedens : Logica docet definitionem, & definitum debere conuerti, quod non potest conuenire conceptibus formalibus, qui inter se conuertuntur, & optimè quadrat conceptibus obiectiui : deinde docet genus prædicari de specie, quod de conceptibus formalibus dici nequit, sed de obiectiui : Similiter docet utramque præmissam non distingui realiter à conclusione, sed tantum ratione nostra, quod verum est in præmissis, & in conclusione obiectiui, & non in formalibus, ergo hæc & alia huiusmodi præcepta traduntur tantum de conceptibus formalibus, & non de obiectiui. Si aliquid probaret hæc ratio extorqueret Logicam agere de obiectis conceptuum formalium secundum se sumptis, & non quatenus subiunguntur conceptibus formalibus, quod nemo admittit, & ego sic inferri probo. Obiectum conceptus formalis definiti, & obiectum conceptus formalis definitionis, seu definitionis formalis in se independentem à formalibus conceptibus absque ullo respectu ad illos conuertuntur, seu sunt idem vt per se notum est, & vt subiunguntur his conceptibus formalibus distinctis non conuertuntur : ergo hoc quod definitionem, & definitum conuerti, non conuenit conceptibus obiectiui vt subiunguntur formalibus, sed secundum se sumptis : ergo de illis secundum se sumptis agit Logica. Obiecta illa non conuerti vt subiunguntur illis distinctis cognitionibus sic probo : Obiecta vt subiunguntur illis cognitionibus dicunt formaliter cognitiones realiter distinctas : ergo licet materialiter conuertantur, seu sint idem simplex obiectum, formaliter non conuerti dicuntur, non enim concreta, quorum formæ distinguuntur formaliter sumpta, conuerti possunt, quantumuis subiecta conuertantur, quia hæc formaliter sumpta conuerti, dicit conuerti formas, per quas constituuntur. Confirmatur : hæc propositio in omnium sententia est falsa *saccharum vt subest albedini, subest dulcedini*, quæ idem sonat cum ista *saccharum vt est album, est dulce*, & utraque dicit identitatem inter albedinem & dulcedinem : ergo similiter hæc propositio est falsa, *homo vt subest conceptui formali definitionis, seu definitio formalis, subest conceptui formali definiti*, quæ cum ista coincidit, *homo vt cognitus per definitionem formalem, est cognitus per conceptum formalem definiti*, qui non est definitio, sed conceptus confusus definiti, & utraque importat identitatem inter definitionem formalem, & conceptum, ex vi cuius definitum confusè apprehenditur, quæ in re non subsistit, & ita utraque propositio est falsa. Idem argue de identitate præmissarum cum conclusione, & generis cum speciebus, & de quibuscumque alijs.

23 Respondeo præcepta Logica immediatè tradi circa conceptus formales, quæ tantum dirigi possunt, quorum sensus hic est : Definitio & definitum debent conuerti, hoc est, conceptus formales definitionis, & conceptus formales definiti sic debent confici vt obiectum utriusque sit idem inuisibiliter sumptum : Genus prædicatur de specie : hoc est, conceptus formalis generis, & conceptus formalis speciei tales debent esse vt obiectum conceptus formalis generis verè dici possit de obiecto conceptus speciei : Præmissæ non distinguuntur realiter à conclusione, hoc est conceptus formales præmissarum, & conceptus formales conclusionis sic debent efformari, vt obiectum conceptus for-

malis conclusionis non distinguatur ab obiecto conceptuum formalium præmissarum, & sic de omnibus alijs præceptis. Sic intelliguntur præcepta cuiuscumque artis, cum enim ars architectoria dicit, ædificium debet habere hanc proportionem longitudinis, & latitudinis, præceptum hoc immediatè dirigitur ab architecto, cui immediatè non præcipitur proportio longitudinis, & latitudinis, sed id, ex quo resultat longitudo, latitudo, & harum proportio, quod est præcipi illarum actionum lapidum & lignorum ex quibus resultant longitudo, latitudo harumque proportio.

§. IV.

An omnes operationes intellectus pertineant ad obiectum Logicæ.

24 **E**st difficultas an Logica, quæ habet pro obiecto conceptus, seu intellectus operationes, versetur circa omnes operationes, apprehensionem videlicet, iudicium, & discursum ; an harum aliqua ab obiecto Logicæ sit excludenda ? Non desuere antiqui, qui tantum ad tertiam intellectus operationem obiectum Logicæ reducerent ; neque alij, qui strictiores terminos Logicæ obiecto assignarent assentes hos demonstrationem non excedere. Iam tamen inter authores tota controuersia ad apprehensionem simplicem deducitur. De iudicio & quocumque discursu apud omnes Doctores, vno vel altero dempto, statutum est ad obiectum Logicæ pertinere. Simplicem apprehensionem ab obiecto Logicæ excludunt Nostri Conimbricenses quæstion. 3. Proem. art. 3. Hurt. disp. 1. sect. 2. §. 16. Logicam amplecti tantum proprium obiectum omnes intellectus operationes defendunt P. Suarez tom. 1. Metaphys. disp. 1. sect. 4. P. Fons. 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. sect. 5. P. Rub. quæst. 6. Arriag. disp. 2. sect. 4.

25 Præmitto duplicem dari apprehensionem, quamdam simplicem, aliam compositam. Simplex apprehensio dicitur illa, in qua obiectum apprehensum apparet indiuisibiliter vt vnum, siue in se sit vnum, siue plura, sicuti apprehensio, quæ fertur in rationale, quod ex parte obiecti dicit plura, & omnia instar vnius ex vi huius apprehensionis attinguntur. Apprehensio composita est illa, in qua obiectum instar duorum apprehenditur, sicuti in hoc complexo *animal rationale*, in quo rationale apprehenditur instar distincti ab animali, etsi cum illo identificetur.

26 Præmitto similiter bifariam posse rem aliquam arte dirigi. Primò vt compositum artificiosum, quod ars suâ directione construit, quo pacto cathedra domulæ ab arte dirigitur : Secundò potest dirigi non vt opus artificiosum neque arte factum, sed vt pars operis seu vt materia quam desumit ars in constructionem operis artificiosi. Sic domificatoris ars dirigit ligna, & lapides ab alio artifice expolita, ad quorum usum, & non ad illorum effectiorem regulas præscribit. Quod primo modo dirigitur potest esse omnino simplex & omnis compositionis expert. Ratio est facilis : opus aliquod ab arte dirigi nihil aliud est, quam in se tale euadere, quale illud præscribit ars, seu quale cognitio dicitur esse faciendum. Sed entitas omnino simplex potest fieri ea ratione, quæ cognitio dicitur esse faciendum : ergo opus omnino simplex potest dirigi cognitione præscribente non solum illius usum, sed illius effectiorem : sic Angelus à Deo productus procedit directus secundum ipsius effectiorem à cognitione simplicis intelligentiæ, quæ Deus cognouit Angelum possibilem indifferenter vt produceretur. Quæ posteriori modo dirigitur, etsi secundum suam entitatem simplicia vel composita esse possint, quia possum ego vt rem simplicem vel compositam ad aliam construendam, semper dirigitur directione quadam ordinatâ ad opus componendum ex illo, cuius usus præscribitur ; & ex alio adiungendo entitati, quæ vtitur tanquam materiâ, aut parte rei faciendæ. His præmissis duplici conclusione difficultatem definio.

27 Apprehensio composita potest dirigi ab intellectu in se vt fiat artificiosus, & de facto ita dirigitur, quod sic probo. Apprehensio, quæ expressè, & distinctè percipio partes metaphysicas hominis per conceptum respondentem his vocibus *animal rationale*, est faciendi instrumentum, videlicet, definitio

definitio constans genere & differentia facta iuxta regulas Logicae, quae praescribunt definitionem debere constare genere & differentia: ergo haec apprehensio potest dirigere Logicae praepcepto, quo instruitur hac ratione definitionem conficere. Confirmatur: si quis intendens hominem definire apprehenderet animal sensitivum, contra Logicae regulas definitionem exhiberet, seu potius nihil definiret: & si apprehenderet animal rationale sensitivum, definitio illa esset contra Logicae praepcepta, quia in illa superflueret ly *sensitivum*: ergo definitio fieri potest iuxta Logicae praepcepta, & contra eadem Logicae praepcepta: ergo potest praescribi Logicae praepceptis. Rem simpliciter entymemate ostendo: Logica tradit praepcepta definiendi: ergo definitio potest dirigi his praepceptis, alias superflue praepcepta ista darentur, si nihil deferuissent ad definitionem faciendam. Definitionem consistere in simplici apprehensione sic probatur: quando ego dico, *homo est animal rationale* praedico definitionem de definito: ergo definitio non est totum hoc complexum, *homo est animal rationale*, sed illud extremum, quod se tenet ex parte praedicati, videlicet *animal rationale*, quod est obiectum simplicis apprehensionis, quae regulariter praecedit hoc iudicium, ut plurimum enim aequum ego enunciem *animal rationale*, apprehendo utrumque extremum, quod postea annecto per actum iudicii, & apprehensio terminata ad hoc extremum *animal rationale* est adaequata hominis definitio, quae ex parte obiecti continet quod essentiale est homini, & hoc distincte sine confusione partium metaphysicarum attingit cum discretionem inter genus & differentiam, videlicet inter animal, ex vi cuius homo convenit cum aliis speciebus, & rationale, ex vi cuius differt a reliquis omnibus.

Respondet Hurtadus definitionem non pertinere ad Logicum, nisi quatenus affirmatur definitio, vel de illa aliquid affirmatur vel negatur, & tunc non est obiectum simplicis apprehensionis, sed iudicii, neque in hoc iudicio (ait Hurtadus) reperitur aliqua apprehensio, quae iudicio corresponsdeat, quia haec non est pars iudicii, ac proinde etiam si haec propositio *homo est animal rationale*, sit obiectum Logicae, nulla simplex apprehensio in hac propositione reperitur, quae Logicae dicatur obiectum. Fateor in hoc iudicio *homo est animal rationale* nullam reperiri simplicem apprehensionem, quia iudicium non componitur ex apprehensionibus ut bene docet Hurtadus. verumtamen non assentior Hurtado afferenti definitionem extra iudicium per simplicem apprehensionem, factam, ex vi cuius percipio *animal rationale*, non esse obiectum Logicae, quod sic impugno. Haec apprehensio *animal rationale* vere attingit partes Metaphysicas hominis distincte cognitae, quarum una est genus & altera est differentia, & in omnibus est conformis praepceptis definitionis, quod non habet alia apprehensio *animal sensitivum* seu *animal sensitivum rationale*: ergo haec apprehensio est iuxta regulas Logicae quod alia non habet: ergo haec apprehensio est Logicae obiectum.

Dices apprehensionem hanc esse iuxta Logicae praepceptum, nihilominus non esse praepceptis Logicae directam, quia independentem ab his fuit in mente excitata, & in ordine ad hanc apprehensionem perinde se habent praepcepta Logicae, ac si non essent. Adde consequenter, quod ait Hurtadus, praepcepta Logica non esse de definitione faciendae extra iudicium, quia frustra traderentur praepcepta, de illo quod vi praepceptorum fieri nequit, sed de definitione inclusa in iudicio, quo quis dicit, *homo est animal rationale*, aliunde huiusmodi.

Tota rei difficultas in huius solutionis doctrina vertitur, nullus enim negare poterit apprehensionem respondentem his vocibus *animal rationale* definitionem continere, in qua nullus scrupulosus Dialecticus vitium deprehenderet, & ita non ex alio capite poterit ab obiecto Logicae extrahi, nisi ex eo quod independentem fiat a praepceptis omnibus Dialecticis, & ita illius relictum non a Logica acquisita procedat. Quod si intellectus possit aliquo praepcepto dirigi ad hanc apprehensionem eliciendam, ipsam intra obiectum Logicae contineri extra dubium erit. Sentio inhaerens doctrinae traditae, rectitudinem huius apprehensionis, seu ipsam apprehensionem, a qua rectitudo non distinguitur optime fieri posse dependentem a praepceptis Logicis quibus intellectus instruitur. Probant hoc nonnulli ex eo quod postquam intellectus apprehendit animal, & apprehendit rationale, & apprehendit inanimabile,

& apprehendit mortale, & alias huiusmodi differentias, potest praepceptis Logicae instructus coniungere apprehensionem animalis cum apprehensione rationalis, & quandam complexam apprehensionem componere, ex vi cuius hominem definiat, quod forsitan non ita faceret si praepceptis Logicae non esset instructus, sed his destitutus coniungeret cum apprehensione animalis aliam aliasve apprehensiones, quibus vitiosam redderet definitionem. Hac ratione defendunt simplicem apprehensionem dirigi praepceptis Logicae non tanquam opus artificiosum, sed tanquam materiam ex qua fit artificiosum opus; sicuti diriguntur ligna & lapides in constructione domus. Doctrina haec non omnino placet, quia apprehensio composita non componitur ex duplici simplici apprehensione, sicuti neque iudicium ex duplici apprehensione, quod probabo. Controv. 6. de anima, Punct. 2. ergo intellectus non potest coniungere apprehensionem simplicem animalis, & apprehensionem simplicem rationalis ad construendam hanc complexam apprehensionem *animal rationale*: ergo praepcepta Logicae non possunt intellectum instruere ad hanc apprehensionem eliciendam.

His tamen non obstantibus censeo praepcepta Logicae intellectum dirigere ad apprehensionem compositam faciendam ex pluribus simplicibus, non quia intellectus simplices apprehensiones in se uniat, sed quia ex obiectis apprehensis distinctis apprehensionibus simplicibus unam compositam conficiat amplectentem obiecta utriusque simplicis. Exempli gratia, apprehendit intellectus *animal*, & apprehendit intellectus *rationalis*, & hoc absque ullis Logicae praepceptis, vel saltem absque praepceptis, quae versantur circa definitionem; his habitis apprehensionibus dicit Logica: annecte obiecta harum duarum apprehensionum alia apprehensione, quae indivisibiliter utrumque attingat obiectum, quo facto optimam hominis definitionem construes constantem in genere, & differentia: postea voluntas hac cognitione praeventa imperat intellectui apprehensionem illam, quam conficit intellectus imperatus volitione directiva Logicae praepcepto seu cognitione praescribente quomodo sit faciendae definitio. Itaque apprehensio animalis, & apprehensio rationalis, per apprehensiones distinctas, imperat voluntas praeventa cognitione praescribente, definitionem faciendam esse per apprehensionem complexam indivisibiliter ad utrumque obiectum terminatam, quam apprehensionem elicit intellectus, quae est praxis actus Logicae illiusque obiectum.

Ex his inferes apprehensionem animalis, & apprehensionem rationalis extrinsecè tantum posse dirigi ut materiam, ex qua fiat definitio, quae non fit ex ipsis apprehensionibus, quia, ut dicebam, apprehensio composita ex simplicibus non componitur, sed tantum ex obiectis, ad quae simplices apprehensiones terminantur.

Procedit modo difficultas an simplex apprehensio possit in se dirigi, ut opus artificiosum, quae tota deolvitur ad inquirendum, an apprehensio, quae conficit genus, vel speciem, siue per praecisionem ex parte actus, siue ex parte obiecti possit a voluntatis imperio dependere. Quia certum est apprehensionem, quae cognosco animal abstractum a suis inferioribus, & apprehensionem, quae apprehendo rationale abstractum a suis inferioribus & praecisum ab animali constituere verum genus, & veram differentiam, ita ut nullum vitium contra Logicae praepcepta in his apprehensionibus possit reperiri. Censent nonnulli has simplices apprehensiones non posse imperari, quia si intellectus sufficientem habet speciem ad illas, necessariò elicientur; sin minus, nullo imperio intercedente elici poterunt. Non assentior huic rationi, quia non omnes species quae sunt in intellectu sufficientes ad aliquem actum, semper intellectum ad illum eliciendum determinant, sed illum constituunt potentem elicere actum, si determinetur a voluntate ad talem actum eliciendum, ut in omni probabili iudicio certum est. Affirmo ergo postquam quis cognovit hominem & equum cum aliquibus operationibus similibus & aliis dissimilibus, & ex praepceptis Logicae cognovit rationem genericam abstractam ab speciebus distinctis habentibus similes operationes, quarum principium confusè cognitum dicitur genus, posse voluntatem imperare intellectui, ut abstrahat principium aliquod commune illarum operationum similium, quod dicetur genus illarum specierum, ex vi cuius imperij intellectus apprehendet principium illarum operationum.

tionum, videlicet animal, quod est propriè genus constitutum formaliter per illam cognitionem, si cognitio pertinet ad rationem formalem generis; vel quasi efficienter, si cognitio non pertinet ad rationem formalem generis, sed illam fingit, &c. Voluntatem posse huiusmodi abstractionem factam per simplicem apprehensionem, mihi suadeo ex eo quod scimus intellectum subijci voluntati in omnibus actibus, quorum habet principium sufficiens, & non ad illos necessariò determinans, quod habere respectu harum apprehensionum experientia ipsa suadet. Secundo quia scimus intellectum in pluribus actibus voluntati obedire, & nulla est ratio, quæ huiusmodi apprehensionem ab illius eximat imperio. Tertiò quia ipsa experientia compertum est nos pro nostræ voluntatis libertate modò apprehendere rationem animalis præcisam, modo rationem rationalis, & alia huiusmodi prædicata vniuersalia.

34

Obiicies: quando voluntas imperat hanc apprehensionem, ex vi cuius constituitur vel efficitur vniuersale; iam intellectus cognoscit illam apprehensionem: ergo cognoscit illius obiectum per eandem cognitionem, quæ apprehensionem cognouit: ergo iam habet apprehensionem de illo obiecto, cuius apprehensionem imperat; ergo iam supponitur factum genus, aliudve vniuersale ad quod faciendum imperatur apprehensio. Confirmatur: eo ipso quod voluntas imperat intellectui apprehensionem circa principium sentiendi commune homini, & equo, iam supponitur intellectus cognoscens hoc principium commune; ergo iam saltem supponitur apprehendens tale principium: ergo iam supponitur construens vniuersale: ergo vniuersale nunquam fit Logica præceptis, vel si aliquando fit, illius effectio est superflua, cum iam supponatur factum ex alia apprehensione precedente actum imperij Logica præceptis directum. Respondeo actum voluntatis imperare in actu primo constructionem vniuersalis, seu principij communis omnium actuum sciendi, non verò hanc specialem constructionem vniuersalis, seu hoc speciale animal quod nondum intellectus agnouit, licet ex illo imperio hoc vniuersale speciale procedat, sicuti cum voluntas imperat intellectui inquisitionem rationum ad aliquam conclusionem probandam, & ex vi huius imperij intellectus inquirat, & hanc specialem inuenit rationem, quam nunquam intellectus in particulari apprehenderat. Ex quo fit non supponi ad illud imperium, ex quo procedit constructio huius vniuersalis animal, cognitionem aliquam de apprehensione speciali, per quam fit, neque de illius speciali obiecto, sed in communi de aliqua apprehensione, cuius specialem naturam nondum intellectus perspectam habebat. Sic contingit in omnibus sciendi instrumentis, quia antequam intellectus apprehendat in particulari demonstrationem aliquam, quæ concludatur hominem esse risibilem, eo ipso quod proponatur intellectui hoc obiectum, homo est risibilis, esse demonstrabile, voluntas imperare potest intellectui ut obiectum demonstraret, quod præstabit intellectus per hanc numero demonstrationem, cuius principia ipse inquirat.

35

Obiicies primò: Simplex apprehensio est vnica simplex actus: sed vnica actus non est capax directionis: ergo simplex apprehensio non est capax directionis. Respondent nonnulli simplicem actum non esse capacem directionis ut opus artificiosum, bene tamen ut materiam ad opus artificiosum conducentem; ego verò hac solutione prædicto argumento satisfacere non possum, quia dixi simplicem apprehensionem dirigi ut opus in se artificiosum. Respondeo negando minorem, quia simplex actus conformis potest esse regulis artis, & ita potest regulis dirigi, quibus fit conformis. Neque obstat non posse malè fieri, quia directio non semper deseruit ut idem opus, quod posset malè fieri, rectè fiat, sed ut fiat opus intrinsecè rectum, quod sine directione, quoad substantiam non fieret: sed de hoc latius.

36

Obiicies secundò: Dialectica nullum tradit præceptum ad simplices apprehensiones eliciendas, neque illa docemur obiecta apprehendere: ergo Dialectica non respicit simplices apprehensiones tanquam proprium illarum obiectum. Respondeo Dialecticam non tradere præcepta ad apprehensiones faciendas præcisè, ut sunt cognitiones, sed quatenus sunt formæ constituentes vniuersale, vel illius effectiones, & quatenus sunt definitiones alicuius obiecti: docemur enim præceptis Logica quales debeant esse

apprehensiones, ut huiusmodi munera præstent, & quibus debemus uti ad definiendum diuidendum, quod sit per simplicem apprehensionem; ex vi cuius cognoscuntur distinctè obiecta, quæ antea instar vnus fuerant præcognita, & ad construendum vniuersale, quæ omnia ad Dialecticam, & ad sciendi modum spectant.

S. V.

An ens rationis sit obiectum Logica.

37
Frequens est in Thomistarum schola sententia, quæ docet obiectum Logica esse ens rationis. Ita sentire videtur D. Thom. 4. Metaphys. lect. 4. part. 2. quam sententiam illi adscribunt Sor. quest. 1. Proem. vbi citat alia loca S. Thom. Agid. Romanus initio Elench. Tol. quest. 5. proem. Fonf. lib. 2. Met. cap. 3. quest. 1. sect. 3. P. Rub. quest. 6. concl. 2. qui omnes vno Fonseca dempto S. Thomam sequuntur; eandem sententiam testetur Durandus in 1. dist. 33. quest. 1. num. 10. Cæterum P. Hurt. subiect. 1. & 2. præcipue à §. 53. optimè probat Angelici Doctoris mentem esse, obiectum Logica esse nostros formales conceptus, qui entia rationis dicuntur, quia efficienter ab intellectu procedunt, & in intellectu subsistent, & ab intellectu esse habent, ac proinde cum ratio pro intellectu sumatur, optimè nostræ ratiocinationes entia rationis dicuntur, quia à ratione, hoc est ab intellectu procedunt, & in ratione subsistant. In eodem sensu rectè interpretatur Aristotelem, & ferè omnes Doctores pro hac sententia supra citatos, quos legitime ab Hurtado exponi præcipue Angelicum Doctorem constabit legenti, testimonia ab ipso adducta, quæ omitto, quia apud ipsum facile videri possunt.

38
Obiectum Logica non esse ens rationis, hoc est ens ratione factum fert communis sententia, quam amplector iuxta doctrinam traditam, ex qua ita clarè intetur ut noua probatione non indigeat. Vnico verbo discursum infinuo: Obiectum Logica sunt operationes nostri intellectus: hæc non sunt entia facta sed realia, sed realiter ab intellectu producta, & in intellectu recepta: ergo obiectum Logica est aliquid reale & non ratione factum. Quod si dicas, præter operationes intellectus, quæ sunt reales, etiam entia rationis ad obiectum Logica spectare, facile viam hanc ex prædictis præcludam. Si ens rationis aliquo modo pertineret ad obiectum Logica, maxime quia est obiectum conceptuum formalium ad Logicam spectantium: Sed obiectum conceptuum formalium non est obiectum Logica; ergo nulla ratione entia rationis possunt ad obiectum Logica pertinere. Tradunt maiorem omnes, qui asserunt obiectum Logica esse ens rationis. Minorem ex professo supra probaui; obiecta enim conceptuum formalium sunt conceptus obiectiui, & hos non pertinere ad primarium Logica obiectum multis ostendi.

39
Ex hac doctrina totum sententiæ contrariæ fundamentum euertitur, sic enim illius propugnatores arguunt: Logica agit de definito, de genere, de differentia, & specie, & aliis secundis intentionibus. Sed definitum ut definitum, genus, differentia, & species sunt entia rationis: ergo agit de entibus rationis. Respondeo, Logicam primario non agere de definito ut definito, neque de genere, differentia, aut specie quatenus sunt obiecta facta à nostro intellectu, si verum est: hæc esse obiecta facta; sed de actibus, seu de operationibus, seu cognitionibus, quibus hæc obiecta finguntur, quas reales esse nemo ibi inficias, quia obiectum factum non potest fingi, nisi per realem cognitionem, ex vi cuius habet esse obiectiue in intellectu. Dixi non agere de his quatenus sunt obiecta facta, si talia esse verum est, quia existimo definitum ut definitum, genus, differentiam, & speciem esse entia realia, ac proinde etiam si Logica de his ageret, non ageret de obiectis factis. Hæc obiecta non esse facta, sed realia sic probabo. Definitum ut definitum tantum importat denominationem extrinsecam deriuatam à cognitione, in qua formaliter consistit definitio, seu à definitione formali: verbi gratia homo ut definitur dicit hominem ut cognitum ex vi cognitionis respondentis his vocibus animal rationale, quæ cognitio est formaliter definitio, & suum obiectum definitum denominat. Sed hæc extrinseca denominatio non est ens factum, sed ens reale indistinctum à subiecto denominato, & à forma denominante:

nante: ergo definitum ut definitum non dicit quid fictum, sed tantum quid reale extrinsecum. Definitum ut definitum tantum importare extrinsecam denominationem à definitione derivatam, sicuti visum ut visum, & cognitum ut cognitum similes denominationes importat procedentes à cognitione & visione, negabit nemo: has denominationes extrinsecas non esse entia rationis, sed realia probat Controu. 12. Met. Punct. 5. Genus, differentiam, speciem, & alia huiusmodi concreta non esse entia rationis, sed realia intentionalia constabit ex dicendis Controu. 3. ubi probabo vniuersale, & consequenter omnes illius species in quibus continentur concreta supra relata, constitui formaliter per cognitionem realem terminatam ad obiecta realia, nullâ fictione intercedente; ac proinde etiam Logica respiciat tanquam proprium obiectum vniuersale, genus, & speciem, nullum fictum obiectum respiciet, quia animal ut vniuersale, & ut genus respectu hominis, & equi tantum dicit cognitionem quandam confusam, in qua consistit forma vniuersalis, & forma generis, quæ extrinsecè dat conceptui obiectiuo animalis denominationem vniuersalis, & talis vniuersalis, videlicet generis, & sic in quibuscumque aliis speciebus vniuersalis contingit, quæ tantum importat extrinsecam quandam denominationem ab hac, vel ab illa cognitione tanquam à forma derivatam.

40 Agit ergo Logica de vniuersali, genere, & specie secundum id quod formaliter dicunt, hoc est, de formis per quas vniuersale, & illius species constituuntur, quæ sunt cognitiones reales; quod si cognitiones istæ non constituerent formaliter vniuersale, & illius species, sed tantum terminarentur ad formas fictas ex vi ipsarum cognitionum, per quas formas vniuersale, illiusque species constituerentur, quod ita fieri multi probabiliter sentiunt, tunc non diceretur Logica agere tanquam de obiecto primario, de formis vniuersalis, & speciebus vniuersalis, sed de cognitionibus, ex vi quarum fierent tales formæ fictæ, quia formæ fictæ in se ipsis dirigi non possent, sed in cognitionibus, ex vi quarum fierent; implicat enim obiecta ficta directionem aliquam habere, præter directionem intrinsecè inherentem cognitionibus, quæ extrinsecè obiecta directa dominant, non enim aliâ ratione obiectum bene, vel malè cognitum potest constitui, nisi quatenus cognitio ad illud terminata bene vel malè se habet, & tantum potest arte fieri obiectum siue reale, siue rationis constitui rectè cognitum, quatenus potest arte fieri constitui rectè cognitionem ad illud terminatam.

41 Ex his inferes, quod etiam si genus, aut species pro materiali sit ens rationis, ut cum chimæra consideratur tanquam quid superius respectu hircocerui, & hippocentauri, non ideo Logicam agere de ente rationis, quia Logica immediatè & per se non respicit tanquam proprium obiectum materiam, ex qua fit vniuersale, sed cognitionem per quam fit, siue hæc sit forma vniuersalis, vt ego cum multis sentio, siue tantum terminetur ad formam illius vt alij opinantur. Quod si Logica inquiret, quæ sit materia, & quæ sit forma vniuersalis, ideo est, quia Logica intendit dirigere cognitionem, in qua consistit, vel ex vi cuius fingitur forma vniuersalis & cognitionem terminatam ad materiam vniuersalis, & ideo non potest non secundario de harum cognitionum obiectis agere.

42 Obiicies primò: Aristotelem 4. Met. tex. 5. dicentem Dialecticum & Metaphysicum agere de omni ente: Sed Metaphysicus agit de ente reali: ergo Logicus agit de ente rationis. Absurdè satis hoc Philosophi testimonium ad rem hanc adducitur, si enim aliquid probaret, ex illo inferretur Logicum agere de omni ente rationis vniuersaliter sumpto; quod Dialecticum esse errorem affirmat P. Suar. disput. 50. Met. initio. Aliter intelligendus est Aristoteles, videlicet de ente reali respectu Dialectici & Metaphysici, & de quo secundum se sumpto agit Metaphysicus, & de eodem formaliter ut definibili, & ut demonstrabili, & sub aliis denominationibus, quas participat à sciendi instrumentis agit Dialecticus, quod tantum est agere de definitione, de demonstratione, & de aliis sciendi instrumentis.

43 Ad quæcumque alia testimonia, quæ ex Aristotele & S. Thoma adducuntur, respondendum est, per ens rationis non intelligi ens fictum, sed ens à ratione seu ab intellectu factum, quod frequenter apud Aristotelem, & S. Thomam ens rationis appellatur. Sic Aristoteles 6. Po-

litic. cap. 14. ubi artes intellectuales, artes rationis vocat, & S. Thom. opuscul. 47. syllogismum vocauit actum rationis, & opusc. 48. in tract. de demonstratione cap. 14. scientiam appellat motum rationis.

44 Obiicies iterum: Contrariorum eadem est scientia, seu disciplina: Sed Logica agit de definitione reali: ergo agit de definitione ficta, seu de definitione rationis: ergo agit saltem inadæquatè de ente rationis. Confirmatur: quia Metaphysicus agit de ente reali, agit de ente rationis, quod opponitur enti reali: ergo quia Logicus agit de definitione formali reali, debet agere de definitione formali rationis, quæ illi opponitur. Eodem argumento poterit probari quæcumque aliam scientiam agere de ente rationis, Theologia enim, quæ agit de Deo reali, dicitur eadem ratione debere agere de Diis fictis, qui opponuntur Deo vero, & reali; & facultas, quæ agit de vera Medicina dicitur agere de Medicina ficta. Respondeo definitionem rectam, de qua agit Dialecticus non opponi contrariè cum definitione rationis, sed cum definitione vitiosa, quæ non est iuxta regulas rectæ definitionis, & ita Dialectica, quæ agit de recta definitione, etiam debet agere de definitione illi contrariè oppositâ, non debet agere de definitione rationis. Ad confirmationem desumptam ex Metaphysica, Respondeo obiectum Metaphysicè esse conceptum entis realis abstractè sumptum, cui tantum potest ens rationis opponi, quia vnum contrarium debet esse extra aliud, & extra ens reale præter ens rationis nil potest excogitari, quod illi opponatur.

§. VI.

De rectitudine, & directione operationum intellectus, & artificio Logica præscripto.

45 Duplex est directio, quedam actiua, alia passiva, vel formalis. Directio actiua est dictamen illud, ex vi cuius præscribitur modus, quo faciendum est opus quod dicitur directum, actus verbi gratia quo dicit Logicus, definitio debet constare genere, & differentiâ, & actus, quo dicit Architectus: ædificium debet habere hanc proportionem longitudinis cum latitudine. Directio passiva vel formalis est ratio illa, ex vi cuius opus arte factum conforme est dictamini præscribenti modum, quo faciendum est, quod in ædificio erit hæc proportio longitudinis cum latitudine, & in definitione hæc compositio ex genere, & differentiâ, quæ correspondent duplici directioni actiue supra explicatæ, Directio actiua extrinseca est operi directo, & directioni formali, fertur enim actiua directio in opus directum, & in illius directionem tanquam in obiectum quod præscribit, & ad quod faciendum dirigit operantem. Directio formalis seu passiva intrinseca est operi directo, & in illo reperitur: intrinseca enim est definitioni compositio ex genere, & differentiâ, & ædificio proportio longitudinis, & latitudinis, quam habet.

46 Cæterum in ipso opere directo duplicem directionem possumus intueri, quandam intrinsecam, extrinsecam aliam. Directio intrinseca est illa, ex vi cuius opus est conforme præceptis artis, siue ab illis processerit, siue non. Sic definitio constans genere, & differentiâ dicitur iuxta præcepta Logicæ, etiam si casu facta fuerit nullo præiudicio dictamine Logico, & hæc directio sumitur formaliter ab aliquo intrinseco rei directæ. Aliter potest dici opus extrinsecè directum, quatenus de facto est obiectum directionis actiue, à qua procedit, & à qua tanquam à forma extrinseca dicitur directum, sicuti dicitur obiectum visum à visione, quam terminat. Hæc directio extrinseca carebit definitione quantumvis exacta, quæ casu facta fuit, seu ab homine ignaro seu oblito præceptorum Logicæ, quæ horum actuum obiectum non est, neque ab illis dependet, eademque directione extrinseca gaudet definitio, quæ procedit à dictamine præscribente modum, quo facienda est, cui dictamini conformis euadit, & cuius dicitur præxis seu operatio. Itaque hæc eadem definitio animal rationale, quæ semper est intrinsecè directæ, habet directionem extrinsecam si procedat à directione actiua, seu à dictamine præscribente modum quo facienda est, & extrinseca directione carebit, si non procedat ab illa directione actiua à qua tanquam obiectum à cognitione, quæ est directio, denominetur cognitæ, & directæ.

Directio extrinseca in opere directo nullâ perfectionem formaliter

formaliter imperat, tantum enim ordinatur ut sit causa directionis intrinsecæ, in qua consistit perfectio operis directi: quod si hæc directio intrinseca fiat absque vlla extrinseca directione, à qua opus factum denominetur extrinsecè directum, nihil in illo opere desiderabitur, ut absolute dicatur perfectum non enim perfectius quis dicit esse ædificium factum regulis artis alio, eodemve casu facto, ita tamen ut si regulis artis fieret, non alia ratione, sed eadem omnino faciendum esset, neque quis cum syllogismum contempletur, inquirat an processerit à Logica naturali, vel acquisita, an ab homine conscio vel ignaro præceptorum Logicæ, sed an se habeat rectitudinem formalem intrinsecam, ex vi cuius conforme sit præceptis Logicæ siue ab illis processerit, siue independenter ab illis fuerit factum.

48 Totum Logicæ artificium situm est in hac formali rectitudine, eo enim ipso quod definitio, divisio, & syllogismus habeant hanc formalem rectitudinem, ex vi cuius definitio in se conformis sit omnibus præceptis, nil desideratur: sed eo ipso quod sit exacta definitio, habet omne artificium definitionis, sine quo non posset esse definitio: ergo eo ipso definitio sit conformis omnibus præceptis de definitione traditis siue ab illis dependeat, siue non, habebit omne artificium definitionis.

49 Hæc directio intrinseca, seu hoc Logicæ artificium, quod reperitur in quolibet sciendi instrumento, non distinguitur ab ipsis conceptibus formalibus. Ut rem clarius explicem, præmitto instrumentum sciendi posse dici consistere vnicum tantum conceptu formali, seu vnicâ cognitione: vel posse dici consistere duplici formali conceptu, seu duplici cognitione, quo admissio assertio directionem, seu artificii instrumenti sciendi includentis vnicum tantum conceptum formalem ab hoc non distingui, & directionem instrumenti sciendi includentis duos, tresve conceptus formales non distingui ab his tribus actibus simul sumptis. Conclusionem sic explicatam probō: posito simplici conceptu representante animal rationale, ex vi cuius distincte cognoscuntur partes Metaphysicæ hominis, si hoc complexum animal rationale per eundem actum representatur, ut communis fert opinio, quam ego defendo Controv. 1. de anima, Punct. 2. seculso quocumque alio datur exacta hominis definitio formalis: ergo nulla alia directio seu nullum artificium superadditum requiritur ad exactam definitionem: ergo artificium, quod importat exactam definitionem, non est quid superadditum huic conceptui formali, seu huic simplici cognitioni, ex vi cuius cognoscitur animal rationale. Secundò iudicium, quo ego dico homo est animal, quod simplicem actum indivisibilem importare probō eadem Controv. 1. de anima Punct. 2. quocumque superaddito seculso est enunciatio superioris de inferiori: ergo est prædicatio directa & formalis, iuxta regulas Logicæ: ergo per se ipsum habet totam directionem Logicam, seu totum Logicæ artificium: ergo nihil requiritur superadditum, ut hoc iudicium sit intrinsecè directum. De instrumento sciendi quod constat pluribus conceptibus formalibus eodem modo arguo. Pono definitionem hanc animal rationale includere duplicem conceptum formalem seu duplicem cognitionem, quandam terminatam ad animal; aliam ad rationale; eo ipso quod daretur hæc duplex cognitio, quædam terminata ad animal, alia ad rationale; ex vi utriusque intellectus cognosceret animal rationale: ergo utraque constitueret definitionem hominis: ergo in utraque consistet totum artificium definitionis. Idem dicam de iudicio. si velis defendere consistere tribus actibus realiter distinctis: Eadem ratione arguo in syllogismo: eo ipso quod dantur hæc iudicia: *Omnis homo est animal: omne animal est sensitivum*: & postea aliud procedens ex his duobus: *ergo omnis homo est sensitivus*, datur syllogismus perfectus: ergo syllogismus non includit directionem aliquam superadditam his iudiciis, si in his tribus syllogismus consistit: ergo nulla directio superaddita his iudiciis requiritur ad rectum syllogismum constitutivum, siue probabilem, siue demonstrativum, cum enim duo priora iudicia sint probabilia, syllogismus erit probabilis, & cum fuerint evidenter syllogismus demonstrativus evadet.

50 Ratio à priori facilis est: directio formalis & intrinseca conceptuum formalium est modus, quo attingunt obiecta, & hæc ex vi illorum cognoscuntur: sed in cogni-

tionem non distinguitur ratio cognoscendi, & modus cognoscendi, & ratio attingendi, & modus attingendi obiecta: ergo in cognitionibus non distinguitur directio ipsarum ab ipsis cognitionibus: ergo idem est dari hos conceptus formales, & hos hanc habere rectitudinem, hanc directionem, seu hoc Logicæ artificium.

51 Ex hoc inferes eundem numero conceptum, eodemve indivisibiliter sumptos non posse bene, & malè dirigere, quia directio & indirectio ab ipsis non distinguitur, sed eatenus dicitur Logica dirigere conceptus formales, quatenus præscribit elicientiam eorum, qui per se ipsos sunt directi, & prohibet elici alios, qui per se ipsos sunt indirecti. Similiter in instrumento, quod constat duplici conceptu formali potest dici Logica dirigere hunc conceptum formalem iam elicitum, quatenus dicit coniungendum esse cum hoc eliciendo, & non cum alio: exempli gratia, postquam quis habet hos duos conceptus formales, *omnis homo est animal: omne rationale est homo*, potest Logica illos dirigere præscribendo elicientiam huius *ergo omne rationale est animal*, cum quo priores coniungantur, & omnes simul habeant rectitudinem syllogisticam, quam duo priores non haberent, si coniungerentur cum illo: *ergo omnis homo est rationalis*.

52 Inferes similiter in conceptibus formalibus non posse distingui dirigibilitatem ab ipsa directione actuali intrinseca, quia cum per suammet entitatem dirigantur, non possunt concipi cum potentia ut dirigantur, neque cum indifferentia ad directionem, nisi eadem ratione qua improprie dicere solemus entitatem esse indifferentem ad existendum, quæ indifferentia non importat aliquam potentiam physicam; sed tantum Logicam, aut Metaphysicam. Dixi non distingui directionem actualem intrinsecam à dirigibilitate, quia respectu instrumenti quod constat pluribus conceptibus possumus in aliquibus eorum ab aliis separatis concipere aliquam dirigibilitatem, seu potentiam ut dirigantur; Exempli gratia, hi duo conceptus *omnis homo est animal: Petrus est homo*, nondum habent directionem syllogisticam, quam habebunt si coniungantur cum isto: *ergo Petrus est animal*: sed possunt cognosci indifferentes ad hoc ut cum illo coniungantur: ergo possunt cognosci indifferentes ad hoc ut dirigantur. Hæc tamen indifferentia non est ad directionem, quam in se possint habere ut opus artificiosum; sed ut partes componentes opus artificiosum, videlicet syllogismum, qui nunquam indifferens est ad habendam vel non habendam directionem, quam essentialiter includit. Concludo ergo in opere artificioso distingui non posse dirigibilitatem à directione, nisi per dirigibilitatem intelligatur ipsa actualis formalis directio in statu possibilitatis; & tunc distinguuntur dirigibilitas & directio, sicuti homo existens, & homo possibilis, & possibilitas, & existentia cuiuscumque entitatis. Poterit tamen distinguere dirigibilitatem partis componentis opus artificiosum, ab ipsa directione actuali, quia huius dirigibilitas tantum dicit potentiam partis ad componendum, & actualis directio dicit actualem compositionem, quæ consistit in coniunctione partis potentis componere cum alia componente, seu cum aliis componentibus, ex quibus simul sumptis adequatè resultat opus artificiosum.

53 Obiicies primo: Rectitudo actus voluntatis distinguitur ab actu voluntatis: ergo rectitudo actus intellectus distinguitur ab actu intellectus. Respondeo, antecedens negari à multis Theologis; nihilominus illo admisso consequentiam à me negari, quia actus voluntatis induit honestatem moralem, quæ respicit extrinsecas circumstantias temporis, & loci, aliasque quam plures, ex quibus quocumque deficiente deficit honestas actus, seu illius moralis rectitudo, quia bonum ex integra causa; actus verò intellectus hanc moralem rectitudinem participat aliquando ab actu voluntatis, quæ etiam illi superaddita est, in presenti autem non disputamus de rectitudine moralis, seu in genere moris, cuius fundamentum est voluntatis libertas, sed de rectitudine physica actuum intellectus, quæ à nulla extrinseca circumstantia dependet, data enim entitate intrinseca huius formalis conceptus animal rationale quocumque extrinseco superaddito implicat non dari rectam exactamque hominis definitionem.

54 Obiicies secundo: Rectitudo domus distinguitur ab elementis, ex quibus componitur: ergo rectitudo syllogismi distinguitur à conceptibus formalibus ex quibus componitur.

nitur, etiam simul sumptis. Respondeo negando consequentiam, quia omnia domus elementa, seu tota materia, ex quibus domus construitur, dari possunt domo non constructa, quia constructio domus addit, supra omnia elementa illorum vibrationes superadditas, ex vi quarum domus habet hanc proportionem partium inter se, quae possunt ab ipsis elementis separari; assensus vero ex quibus componitur syllogismus non possunt existere, quin existat syllogismus, qui nihil his superadditum includit, sed consistit in ipsorum coexistentia, seu in existentia conclusionis, supposita existentia praemissarum.

55 In istis contra hanc solutionem: Ex eisdem actibus intellectus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta: ergo sciendi instrumenta distinguuntur ab actibus intellectus, etiam simul sumptis. Probatur antecedens. Ex conceptu hominis, & ex conceptu animalis, & ex conceptu copulae est potest fieri haec propositio: *animal est homo*: potest ite haec componi, *homo est animal*: ergo ex eisdem conceptibus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta. Respondeo has propositiones non constare eisdem conceptibus, sed in opinione, quae asserit iudicium importare simplicem qualitatem, esse omnino diuersas in nullo communicantes; in opinione vero, quae asserit iudicium inuolueret tres cognitiones distinctas, cognitionem terminatam ad copulam esse distinctam in his duabus propositionibus, quia diuersus est modus annexendi extrema significatus in hac propositione, *homo est animal*, à modo eadem extrema annexendi significato in hac propositione, *animal est homo*.

§. VII.

De Obiecto formali Logicae.

56 Obiectum formale cuiusvis conclusionis pertinentis ad aliquam scientiam siue probabilis, siue scientificae, sunt praemissae, ex quibus talis conclusio deducitur, ex vi quarum intellectus conclusioni assentitur. Sic obiectum formale huius Logicae: *Definitio debet esse clarior definitio*, erunt praemissae, ex quibus deducitur, videlicet: *Omne quod deservit ad explicandum debet esse clarior re explicanda. Sed definitio deservit ad explicandum definitum*. Ex quibus legitime concluditur: *ergo definitio debet esse clarior definitio*. Et sic reliqui actus cuiusvis scientiae respiciunt tanquam obiectum formale praemissas, ex quibus deducuntur. In quo sensu non inquirimus quod sit obiectum formale Logicae, aut aliud cuiusvis scientiae, sed tantum rogamus quae sit formalitas in subiecto cuiusvis scientiae, ratione cuius constituantur subiectum actuum talis scientiae, & cuius passionis, & proprietates scientiae contempletur, seu ostendat practice, vel speculative, etiam si talis formalitas non sit obiectum formale motuum actus scientiae, quatenus actus habet hanc speciem. Itaque cum inquiritur, quod sit obiectum formale scientiae, inquirimus quae sit formalis ratio propter quam illa, quae de hoc subiecto enunciantur pertinent ad hanc scientiam, quae ratio formalis ad constituendum actum pertinentem ad hanc scientiam, & materialis in ordine ad constituendum actum sub hac specie determinata, ex pluribus quae sub eadem scientia continentur. Exemplum sit in his actibus: *Definitio debet esse clarior definitio; diuisum latius debet patere quolibet membro diuidente*. Ratio formalis propter quam uterque pertinet ad Logicam est, quia uterque versatur circa dirigendas operationes intellectus: prior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius fit definitio; posterior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius fit demonstratio: & ita ab obiecto utriusque abstrahitur directio operationis intellectus, circa quem uterque versatur. Si tamen inquiramus, à quo specificetur hic actus specificus, *diuisum latius debet patere membro diuidente*, necessarium dicemus specificari à suis praemissis, quae erunt: *Omne totum latius patet sua parte: Diuisum est totum: Ergo latius patet sua parte*. Ex quibus postea inferitur: ergo latius patet membro diuidente, quod est pars illius, & sic alter actus, *Definitio debet esse clarior definitio*, specificatur à praemissis supra adductis. Ex hoc inferes non quæri cum inquirimus, quod sit obiectum formale alicuius scientiae, quod sit specificatum singularium actuum secundum propriam vniuersi cuiusque rationem specificam, sed secundum rationem illam communem, ex vi cuius dicitur pertinere ad talem scientiam videlicet

Franc. de Ouedo, Philosoph. Tom. I.

ad Logicam, ad Philosophiam, vel ad Metaphysicam, quae specificatio desumitur ex ratione formali subiecti, de quo aliquid enunciat, ex vi harum vel illarum praemissarum, quae materialiter se habet in ordine ad hanc speciem actus scientifici constituendam, ex pluribus quae sunt sub eadem scientia, & potius diceretur ratio formalis subiecti, quam obiecti scientiae, est enim formalis ratio illius de quo aliquid demonstratur, & non est ratio formalis demonstrandi, seu enunciandi illud, quod dicitur de scientia subiecto.

Duo insuper sunt praeceptorum genera, quae possumus 57 in Logica reperire: quaedam positiua, alia negatiua. Praecepta positiua sunt, quibus dicitur: *Definitio debet componi ex genere & differentia: In syllogismo recte concludente maior extremitas debet in conclusione ex parte praedicati collocari*. Praecepta negatiua sunt quibus dicitur: *syllogismus non debet habere quatuor terminos. Membra diuidentia non latius debent patere suo diuiso, & alia huiusmodi*. Praecepta positiua immediatè respiciunt ipsam rectitudinem sciendi instrumenti, quam per se attingunt; compositio enim ex genere & differentia, quam praescribit primum praeceptum positiuum, est ipsa definitionis rectitudo; & collocatio maioris extremitatis ex parte subiecti in conclusione, quam attingit ut obiectum; secundum praeceptum, formaliter pertinet ad rectitudinem demonstrationis. Praecepta negatiua, etsi ordinentur ad rectitudinem positiuum non immediatè illam attingunt, sed irreductibilem quam intendunt vitare in sciendi instrumento, praeceptum enim, quod dicit, syllogismus non debet constare quatuor terminis, & praeceptum quod dicit, membra diuidentia non debent latius patere diuiso, dicunt modum, quo non est faciendum sciendi instrumentum, non tamen praescribunt modum, quo faciendum est, & explicant quid debeant non habere sciendi instrumenta, non tamen designant quid positiue continere debeant, quod placet praenotasse ad exactiorem explicationem obiecti formalis Logicae.

PRIMA CONCLUSIO. Obiectum formale Logicae non 58 est directio actiua. Haec conclusio facillimè probatur: directio actiua est praeceptum, ex vi cuius praescribitur modus, quo faciendum est sciendi instrumentum. Sed hoc praeceptum est actus ipse Logicae, seu ipsa Logica: ergo non est obiectum Logicae, cum Logica à suo obiecto distinguatur. Maior constat ex dictis. Minorem admittunt omnes, qui asserunt munus Logicae esse praecepta tradere ad instrumenta Dialectica construenda.

SECUNDA CONCLUSIO. Obiectum formale Logicae 59 non est directio extrinseca operis artificiosi. Probo clarè: haec directio extrinseca est denominatio resultans ex ipso actu Logicae, seu ex ipso praecepto praescribente modum, quo faciendum est sciendi instrumentum: Sed praeceptum Logicae non fertur tanquam in obiectum in denominationem resultantem ex illo in obiecto, circa quod versatur: ergo directio extrinseca instrumenti sciendi, seu instrumentum sciendi ut extrinsecè directum per directionem actiuam non est obiectum Logicae. Antecedens constat ex dictis. Consequentiam probo: actus quo ego agnosco syllogismum componendum esse ex tribus terminis non respicit syllogismum ut cognitum per illum actum, aliàs se ipsum respiceret & supra se ipsum reflecteret: ergo non respicit syllogismum ut directum extrinsecè per directionem actiuam.

TERTIA CONCLUSIO. Praecepta positiua seu assensus 60 Logicae respiciunt in opere artificioso ipsam directionem intrinsecam formalem indistinctam ab ipso opere artificioso, & à conceptibus formalibus ex quibus componitur. Probo hanc conclusionem: Obiecta horum actuum: *Syllogismus debet constare tribus terminis, & Definitio debet constare genere, & differentia*, sunt ipsa constructio syllogismi ex tribus terminis, & ipsa compositio definitionis ex genere, & differentia: sed haec syllogismi constructio, & haec definitionis compositio important directionem actiualem syllogismi, & definitionis, ut constat ex doctrina tradita: ergo obiectum horum actuum est directio actualis horum instrumentorum. Idem contingit in quocumque praecepto positiuo Logicae, seu in quocumque assensu de opere artificioso, seu de sciendi instrumento, cuius obiectum semper erit directio formalis intrinseca ipsius instrumenti. Hanc directionem intrinsecam non distingui ab ipso

F opere

opere artificioso, & à conceptibus formalibus, ex quibus adequatè confurgit sciendi instrumentum probauit supra. Constat etiam ex dicendis de præceptis negatiuis, seu de actibus dissensus, Logicam formaliter intendere hanc directionem intrinsecam instrumenti sciendi.

61

QUARTA CONCLUSIO: Præcepta negatiua Logica seu actus dissensus versantur circa posituam indirectionem operationum intellectus, quam vitare intendunt. Ratio est facilis: sicuti actus, quo dicimus, *definitio debet constare genere, & differentia*, attingit operationem intellectus propter rectitudinem operationis, seu operationum intellectus quam in definitione reperiri intendit Logica: sic actus quo dicimus *sylogismus non debet constare quatuor terminis*, attingit operationes intellectus quibus fieret vitiosus sylogismus constans quatuor terminis propter irreductibilitatem, quæ in talibus actibus, & quia hanc intendit Logica vitare in intellectu operationibus, detestatur operationes, in quibus talis irreductibilitas reperitur: & sicuti præcipit fieri operationem, seu operationes, in qua vel in quibus reperitur rectitudo definitionis compositæ ex genere, & differentia, quia in his operationibus rectitudo reperitur, sic prohibet fieri operationes, in quibus reperitur irreductibilitas sylogismi vitiosi compositi ex quatuor terminis, quia in his operationibus hæc irreductibilitas, seu hoc vitium reperitur: ergo sicuti præcipiens rectitudinem definitionis respicit rectitudinem, quam præcipit in exacta definitione ut obiectum, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam; sic actus prohibens irreductibilitatem sylogismi vitiosi constantis quatuor terminis respicit irreductibilitatem, quam prohibet, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam: ergo sicuti rectitudo, quæ præcipitur, ex vi huius actus: definitio debet constare genere, & differentia, est ratio formalis propter quam actus ex vi cuius præcipitur, pertineat ad Logicam, irreductibilitas, quæ prohibetur, ex vi huius actus sylogismus non debet constare quatuor terminis, est ratio, propter quam actus, ex vi cuius hæc irreductibilitas prohibetur, pertineat ad Logicam.

62

QUINTA CONCLUSIO. Obiectum formale Logica non tantum est rectitudo operationum intellectus, sed etiam irreductibilitas operationum intellectus. Hæc conclusio ex duabus præcedentibus efficaciter probatur. Obiectum formale alicuius scientiæ, quod in præsentiarum inquirimus est illud ratione cuius actus dicuntur ad illam scientiam pertinere; sed præcepta positiua Logica, seu illius assensus pertinent ad Logicam propter rectitudinem, quam præcipiunt; & præcepta negatiua Logica, & illius dissensus pertinent ad Logicam propter irreductibilitatem, quam prohibent, ut probauit tertiâ, & quartâ Conclusionem: ergo rectitudo operationum intellectus est ratio, ut ad Logicam pertineat hic actus; & irreductibilitas erit ratio ut ad eandem scientiam pertineant alij actus: ergo Logica, quæ hos, & illos actus amplectitur rectitudinem, & irreductibilitatem ut obiectum formale adequatum, rectitudinem medijs actibus illam præcipientibus, & irreductibilitatem medijs actibus illam prohibentibus respiciet.

63

SEXTA CONCLUSIO. Etiam si irreductibilitas operationum intellectus sit obiectum formale, ex vi cuius aliqui actus pertinent ad Logicam, ut probauit Conclusione 4. & obiectum formale Logica non solum dicat rectitudinem operationum, sed etiam illarum irreductibilitatem, absolute dicitur obiectum formale Logica esse rectitudinem operationum, nullâ mentione habitâ de irreductibilitate. Statuit hanc conclusionem communis loquendi modus, iuxta quem dicitur rectitudinem operationum intellectus esse obiectum formale Logica, quod de irreductibilitate non dicitur: Deinde plures sunt rationes quæ illam suadent. Primò, quia actus illi, quibus prohibetur irreductibilitas pauciores sunt, & minus præcipui, quam actus, quibus rectitudo percipitur. Secundò, quia ipsis actibus, quibus prohibetur irreductibilitas, intendit Logica rectitudinem sylogismi, & ita possunt dici ordinari ad posituam rectitudinem, eò enim tendit actus, qui dicit ne fiat sylogismus constans quatuor terminis, ut fiat sylogismus rectus constans tribus terminis, & ideo prohibetur irreductibilitas ut exerceatur rectitudo, quam præcipit alius actus; non autem ideo præcipitur rectitudo, ne exerceatur irreductibilitas: præcepta enim negatiua Logica non sistant in negatione irreductibilitatis, sed ordinantur ad rectitudinem posituam: præcepta autem positiua in ipsa recti-

tudine sistant, quam per se intendunt, & secundario irreductibilitatem auerunt, ne deficiat actibus intellectus debita rectitudo. Tertiò; quia præceptum Logica prohibens sylogismum fieri ex quatuor terminis, quasi præcipit negationem quatuor terminorum in sylogismo pertinentem ad illius formalem directionem & rectitudinem, ac proinde quasi immediate præcipit rectitudinem. Non dixi absolute præcipere negationem pertinentem ad rectitudinem, sed quasi illam præcipere, quia strictè loquendo præceptum prohibens sylogismum ex quatuor terminis componi non præcipit negationem quarti termini in sylogismo qui tantum tribus constat, quia implicat hunc numero sylogismum ex tribus tantum terminis compositum ex quatuor componi, quia conceptus formales illius per se ipsos respiciunt hos terminos, & per se ipsos habent non respicere alios, sed tantum prohibet fieri loco huius sylogismum alium per se ipsum respicientem quatuor extrema, & ex quatuor terminis compositum quem tantum immediate prohibet, & ob hanc rationem dixi tendere in irreductibilitatem sylogismi vitiosi, si enim immediate tenderet in negationem formalem pertinentem formaliter ad rectitudinem sylogismi, immediate tenderet in sylogismi rectitudinem, & ita nullus daretur actus Logica, qui respiceret irreductibilitatem tanquam rationem formalem, ex vi cuius ad Logicam pertineat.

64

Contra conclusiones præcedentes suppositâ iam doctrinâ traditâ vix aliquid potest obici, quod solum non sit, hoc vnum superest argumentum quod expendo, & soluo. Obiectum materiale Logica dicit operationes intellectus: obiectum formale dicit earundem rectitudinem ab ipsis indistinctam: ergo Logica tantum agit de ipsis operationibus formalibus secundum se sumptis, & quatenus sunt expressiones talium obiectorum: sed Animasticus agit de eisdem operationibus secundum se sumptis, & quatenus sunt expressiones suorum obiectorum: ergo Logica, & Animasticus agunt de eodem formali obiecto. Respondeo Animasticum agere de operationibus intellectus quatenus sunt expressiones suorum obiectorum inferendo esse spirituales, consistere in qualitate vel in actione, fieri medijs speciebus, vel produci immediate à phantasmate; quodam esse abstractius, & intuitius alias; Logicum verò nihil ex his inferre, sed hanc cognitionem denominare hoc obiectum subiectum, & illud prædicatum; hoc diuisum, & illud membrum diuidens; hoc superius, & illud inferius; hoc antecedens, & illud consequens & alia huiusmodi, de quibus non curat Animasticus, ac proinde longè diuerso modo operationes istæ pertinent ad Animasticum, & ad Logicum, & sub diuersa ratione formali terminant actus utriusque scientiæ.

S. VIII.

De obiecto attributionis.

DE obiecto attributionis Logica inter nostros recentiores longa est dissertatio, quam magna ex parte de nomine esse censo, quod faterur Arriaga disput. 2. sect. 5. subsect. 1. num. 45. multi enim sibi fingunt definitionem obiecti attributionis, ut iuxta illam faciliè defendant obiectum attributionis illud esse, quod ipsis tale placuit appellari. Lege Hurtadum, si vis disput. 1. sect. 8. & Arriagam supra, apud quos diffusè difficultatem tractatam inuenies; ego enim breuissimè ab illa me expediam.

65

Pater Suarez disput. 1. Metaphys. sect. 4. à num. 26. P. Fonseca 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. section. 5. PP. Conimbr. quæst. 5. artic. 3. P. Rubius quæst. 6. à num. 21. sentiunt obiectum Logica esse modum sciendi in communi amplectentem definitionem, diuisionem, & argumentationem.

66

Sotus cum alijs Thomistis, quibus consentiunt Conimbricenses quæst. 5. proemial. art. 3. & apud hos Scotus & Albertus docent obiectum adequatum attributionis Logica esse argumentationem in communi.

67

Hurtad. & Arriag. & alij plures recentiores affirmant obiectum attributionis esse demonstrationem, ad quam reliqua ordinantur, quæ in Logica docentur.

68

PRIMA CONCLUSIO. Modus sciendi in communi non potest esse obiectum attributionis Logica; quod sic probatur. Per modum sciendi in communi vel intelligitur ratio aliqua abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumentis,

69

et, vel intelliguntur omnia sciendi instrumenta confusè cognita; in nullo autem sensu posse modum sciendi in communi esse obiectum attributionis Logicae sic probò. Ratio abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumentis non potest fieri ab intellectu, qui nunquam potest efficere rationes communes, sed peculiare, videlicet hanc definitionem, hanc diuisionem, seu hunc syllogismum: ergo Logica non docet quomodo sciendi instrumentis ex parte obiecti abstracta ab omnibus sciendi instrumentis non respicit tanquam obiectum attributionis aut attributi hanc rationem communem: ergo hæc ratio communis abstracta non est obiectum attributionis Dialectice. In posteriori sensu modum sciendi in communi, hoc est, omnia sciendi instrumenta non esse obiectum attributionis sic probò. Obiectum attributionis est illud ad quod reliqua omnia obiecta illius scientiæ ordinantur, & quod non ordinatur ad aliud: sed definitio, & diuisio ordinantur ad propositionem tanquam partes illius, propositio ad syllogismum: ergo non possunt esse obiecta attributionis, quod non debet ordinari ad aliud. Minorem probò: definitio est pars propositionis, & propositio est pars syllogismi. Sed partes ordinantur ad totum: ergo definitio ordinatur ad propositionem, & propositio ordinatur ad syllogismum. Mitto alias rationes, quibus Hurtadus, & Arriaga hanc conclusionem impugnant, quibus abstinco quia mihi efficares non sunt.

70 SECUNDA CONCLUSIO. Demonstratio non est obiectum attributionis: quod sic probò: Syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem: sed Logica agit de syllogismo probabili: ergo non omnia, de quibus agit Logica ordinantur ad demonstrationem: ergo demonstratio non est obiectum attributionis. Syllogismus probabilem non ordinari ad demonstrationem probò, ex eo quod non sit pars illius, neque præsupponatur ad illam, neque aliquo modo ad demonstrationem pertineat. Rursus syllogismus vniuoce diuiditur in demonstratiuum & probabilem, tanquam in species essent aliter oppositas. Sed vna species non ordinatur ad aliam: ergo syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem. Dices syllogismus probabilem non ordinari ad demonstrationem, cognitionem tamen syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem, cognitio enim vnius contrarij conducit ad cognitionem alterius, & ob hæc rationem dicitur contrariorum eandem esse disciplinam, seu contraria ad eandem scientiam spectare. Contrarij eandem rationem possent dici cognitionem demonstrationis ordinari ad syllogismum probabilem, quia sicuti opponitur contrarij syllogismus probabilis cum demonstratione, ita demonstratio opponitur cum syllogismo probabili: ergo ex hoc capite non potiori iure dicitur demonstratio, quam syllogismus attributionis obiectum. Dices demonstrationem esse principalem speciem, & ideo cognitionem syllogismi ordinari ad demonstrationem, & cognitionem demonstrationis non ordinari ad cognitionem syllogismi. Contra: etiam si demonstratio sit perfectior syllogismo, æque conducunt cognitio syllogismi ad demonstrationem faciendam, & cognitio demonstrationis ad eliciendum syllogismum: ergo non magis ordinatur cognitio syllogismi probabilis ad demonstrationem, quam cognitio demonstrationis ad syllogismum. Deinde in speciebus quæ vniuoce participant rationem generis, cognitio speciei imperfectioris non ordinatur specialiter ad speciem perfectiorem cognoscendam, nullus enim dicit cognitionem equi specialiter ordinari ad cognoscendum hominem, neque cognitionem canis ordinari ad cognoscendum leonem: ergo ex eo quod demonstratio sit perfectior syllogismo probabili, non inferitur cognitionem syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem.

71 Alter probò cognitionem syllogismi probabilis non conducere ad demonstrationem. Cognitio syllogismi probabilis non potest conducere ad dispositionem terminorum demonstrationis, neque ad modum inferendi consequens ex præmissis, quia hic modus inferendi, & illa terminorum dispositio eadem est in syllogismo probabili & in demonstratiuo, & præmissis suppositis eadem necessitate inferitur consequens in syllogismo probabili, & in demonstratiuo, qui tantum materialiter differunt ex eo quod syllogismus probabilis componitur ex præmissis tantum probabilibus, & syllogismus demonstratiuus, ex præmissis euidentibus eadem ratione dispositis: ergo cognitio formæ syllogismi probabilis non deseruit ad cognitionem formæ syllogismi demonstratiui, cum prorsus sit eadem omnino. Sed cognitio materiæ neutiquam potest deseruire, & etiam si deseruieret, non diceretur deseruire cognitio syllogismi, quia materia syllogismi syllogismus non est: ergo cognitio syllogismi probabilis non ordinatur ad cognitionem demonstrationis.

Franc. de Quiedo, Philosoph. Tom. I.

gnitionem formæ syllogismi demonstratiui, cum prorsus sit eadem omnino. Sed cognitio materiæ neutiquam potest deseruire, & etiam si deseruieret, non diceretur deseruire cognitio syllogismi, quia materia syllogismi syllogismus non est: ergo cognitio syllogismi probabilis non ordinatur ad cognitionem demonstrationis.

72 Quod si demonstratio, & syllogismus probabilis contrarij opponantur & ad eandem scientiam pertineant, non ideo inferitur syllogismus probabilem, neque illius notitiam ordinari ad demonstrationem; ex hoc enim capite non est maior ratio vt ordinetur syllogismus, probabilis, aut illius notitia ad demonstrationem, quam vt ordinetur demonstratio, aut illius notitia ad syllogismum probabilem, sæpe enim de vtroque contrarij æque primò agit scientia, et patet in qualitate respectu primarum qualitatum. Tunc autem dici solet scientia secundarij agere de aliquo contrarij, quando hoc non est simpliciter tale, neque illius notitia per se est utilis, nisi quatenus conducit ad aliud cognoscendum, sicuti Metaphysica, quæ agit de omni ente agit de ente rationis, quia opponitur cum ente reali, & primarij, quia non est simpliciter ens; & quia illius notitia tantum est utilis, quatenus conducit ad ens reale cognoscendum, & ita nulla scientia per se primarij agit de ente rationis.

73 TERTIA CONCLUSIO. Obiectum attributionis Logicae est syllogismus perfectus complexus probabilem, & demonstratiuum, abstractus tantum ex parte modi, & ex parte obiecti includens syllogismos omnes peculiare demonstratiuos & probabiles, quos docet Logica facere, & non rationem aliquam illis communem. Conclusio hæc ex præcedenti facillè deducitur, illius rationem breuiter attingo, cuius doctrinam fuisi tradidi. Omnia quæ tractantur in Logica ordinantur ad syllogismum perfectum, termini enim, definitio, & diuisio propositionem componunt, & hæc syllogismus: ergo omnia distincta à syllogismo, de quibus agit Logica, ordinantur ad syllogismum. Insuper syllogismus perfectus, qui complexus demonstratiuum, & probabilem non ordinatur ad aliud de quo agit Logica, neque vnus syllogismus perfectus ordinatur ad alium, vt probauimus conclusionem præcedenti: ergo syllogismus perfectus complexus demonstrationem, & syllogismum probabilem est obiectum attributionis Logicae.

74 Arguit Hurtadus: Sola demonstratio est vltimus finis Logicae: ergo hæc solum est obiectum attributionis. Probat antecedens ex parte intellectus, quia vna demonstratione, quæ triplicem operationem includit, adæquatur & simpliciter perficitur, illud enim est finis vltimus alicuius, in quo adæquata illius perfectio continetur. Probat secundò ex parte obiecti: finis vltimus alicuius potentia est ille, per quem exhauritur, & percipitur totum obiectum: sed intellectus per demonstrationem tantum exhaurit, & percipit totum obiectum: ergo demonstratio tantum est vltimus finis Logicae. Vrget: potentia cognoscitiua naturaliter appetit suam operationem, & quod perfectior est operatio, eò vehementius illam appetit, ergo cum adipiscitur totam suam perfectionem in demonstratione contentam, in illa tantum in vltimo fine requiescet, & nihil amplius appetet. Totam perfectionem intellectus in demonstratione contineri sic probat: per demonstrationem cognoscuntur essentia obiecti, illius principia, proprietates, atque passionem perfectissimo modo, quo possunt cognosci: ergo nihil superest cognoscendum: ergo in demonstratione inuenit intellectus totam suam perfectionem. Respondeo demonstrationem non esse vltimum finem intellectus, neque in illa contineri omnem perfectionem intellectus, sed hunc referri tanquam in vltimum in demonstrationem, & syllogismum probabilem, quia per vtrumque vltimò perficitur, vterque enim syllogismus est perfectio intellectus, & neuter ordinatur ad aliam operationem perfectiorem ipso. Deinde assero habitam demonstrationem intellectum quiescere, hoc est, non procedere ex demonstratione ad aliam perfectiorem operationem, quæ ratione etiam quiescit habito syllogismo probabili, ex quo infero ego vtrumque syllogismum esse finem vltimum Logicae, non tamè ita quiescere vt demonstratione habita intellectus non appetat syllogismum probabilem, quia intellectus non tantum appetit cognoscere omnia obiecta perfectissimo modo, quo potest illa cognoscere, sed cognoscere omnia obiecta omnibus

omnibus modis quibus perfectè cognosci possunt, & cum obiecta sint cognoscibilia per syllogismum probabilem, & per demonstrationem, sit appetere illa utroque modo cognoscere, est vehementius appetat modum perfectionem cognoscendi, videlicet demonstrationem, quod non impedit ipsum appetere minus vehementer syllogismum probabilem propter se ipsum tanquam finem vicinum inaequatum.

75 Instat Hurtadus: quidditativa, & propria hominis perfectio est esse cognititum, per discursum, quod sonat rationalitas: sed hæc virtutem discurrendi reducit ad actum per demonstrationem: ergo demonstratio est propria hominis cognitio, & exercitium illius differentie essentialis per ordinem ad quod hæc differentia desumitur. Sed quilibet potentia amat tanquam perfectionem sibi ultimò expetibilem illam operationem, per ordinem ad quam constituitur essentialiter: ergo demonstratio est quod ultimò appetit humanus intellectus. Eidem maiori hanc ego minorem subicerem: sed intellectus eam virtutem discurrendi reducit ad actum per demonstrationem & per syllogismum probabilem; & deinde inferrem: ergo demonstratio, & probabilis syllogismus, seu omnis perfectus syllogismus est propria hominis cognitio, & exercitium differentie, per quam constituitur, & ultimus finis potentie intellectus. Respondeo omnem syllogismum perfectum pertinere ad ultimum finem intellectus, & esse exercitium propriæ differentie, & propriissimam ratiocinationem, non enim minus ratiocinatur in syllogismo probabili, quam in demonstratione, in utroque enim eodem modo procedit, & seruat eandem formam inferendi vnum ex alio, tantum enim differunt ratione materie.

76 Obiicies: Definitio ex se non ordinatur ad propositionem, neque propositio ordinatur ad syllogismum perfectum: ergo syllogismus perfectus non est obiectum attributionis. Respondeo definitionem ex se habere virtutem componendi propositionem, & propositionem ex se illam conclusionem, quod sufficit, ut definitio ad propositionem, & propositio ad syllogismum ordinari dicantur. Instabis, eodem modo posse dici ordinari ad syllogismum fallacem. Respondeo syllogismum fallacem propriè non esse syllogismum, quia de ratione syllogismi est, ut consequens ex præmissis inferatur; nihil autem inferitur in syllogismo fallaci, & ita syllogismus non est, sed tantum habet apparentiam quandam terminorum, quia fallimur existimantes esse verum syllogismum, & ita cum Logica agit de syllogismo, tantum secundariò agit de syllogismo fallaci, qui simpliciter non est syllogismus; sicuti Metaphysica disputat de ente rationis quod simpliciter non est ens.

PUNCTUM II.

De diuisione Logicae docentis & vtenis.

1 Multa nonnulli scribunt de distinctione Logicae docentis, & vtenis, in qua questione nihil inuenio, quod de nomine non sit, in re enim apud omnes vna omnium mens, quod paucis rectè ostendit Arriaga disp. 3. sect. 1. Certum est Logicum tradere præcepta rectè definiendi, diuidendi, & argumentandi, insuper est certum ipsam Logicam, & reliquas scientias vti his præceptis. Insuper est certum Logicam tradere hæc præcepta, & ipsam Logicam reliquasque scientias illis vti non solum in vna vel in altera materia, sed etiam in quacumque materia siue euidenti, siue probabili. En doctrinam Logicæ, quam ipsa tradit, & vsum eiusdem Logicæ tum in se ipsa, tum in aliis materiis; nunc ex hac doctrina & hoc vtu Logica docens, & Logica vtenis desumenda est, quibus autem actibus hæc aut illa denominatio sit largienda, questio est purè de nomine; siue enim dicas Logicam vtenem esse tantum ipsam Logicam, quatenus suis præceptis vtitur, siue dicas esse actus omnium scientiarum, quatenus præceptis Logicæ diriguntur, nihil reale apponit distinctum in his actibus, neque secundum hos distinctos dicendi modos, distinctas actibus formalitates tribuis, sed tantum secundum hunc dicendi modum his actibus tribuis vtenis Logicæ nomen quod negas aliis, & secundum illum aliis actibus idem nomen accommodas, quod his negas nullà nouā formalitate actibus concessa, aut ab illis ablata. In questione purè de nomine conueniunt omnes Logicam docentem dici ipsam

Logicam quatenus præcepta tradit, quibus tum ipsa Logica, tum aliæ scientiæ vtiuntur, dissensio est quid intelligatur nomine Logica vtenis.

2 Prima sententia asserit Logicam vtenem esse habitum quemdam, qui in quauis materia probabiliter disputat. Sententia hæc non apparenti fundamento innititur, & facili negotio reicitur. Non datur habitus, qui in qualibet materia probabiliter concludat: ergo non datur habitus, qui in quacumque materia probabiliter disputet. Consequentia est certa, antecedens per se notum; quilibet enim scientia pro distinctione materie seu obiecti habet distinctos habitus, quibus quilibet de suo obiecto euidenter disputat. Secundò habitus quibus probabiliter disputat Logica, distinguuntur ab actibus, quibus probabiliter disputat Philosophia: ergo non datur vniuersalis quidam habitus ad disputandum probabiliter in quacumque materia.

3 Secunda sententia est aliorum, qui asserunt Logicam vtenem esse, quam nos Topicam vocamus, quæ non probabiliter disputat in quacumque materia, sed præcepta tradit in quacumque materia probabiliter disputandi, quæ loci communes vocantur, & frequenter apud Rhetores vsum habent. Non nego dari talem habitum, verum tamen me peritus latet, propter quam rationem habitus iste præ aliis Logica vtenis sit dicendus, æquè enim ad alias scientias conducit pars Topica, & pars demonstratiua Logica, & æquè vtrique parte reliquæ scientiæ vtiuntur: quare ergo specialis hæc pars præ aliis Logica vtenis dicenda est ex hoc ergo capite sententiam hanc reicio, quæ enim sine fundamento dicuntur, maiori operâ impugnanda non sunt.

4 Pater Vasq. 1. par. disp. 8. c. 5. n. 19. asserit Logicam vtenem esse praxim seu operationem ipsius Logicae docentis, ipsam videlicet constructionem propositionis, & syllogismi, quæ in quacumque scientia reperitur. Itaque secundum hanc sententiam Logica vtenis erit instrumentum sciendi elicium directione Logicae, quod quidem sciendi instrumentum non semper est actus pertinens ad eandem scientiam. Philosophia enim, Metaphysica, & Theologia habent proprios syllogismos, & proprias definitiones, quæ dicuntur sciendi instrumenta, imò ipsa Logica, cuius munus est tradere præcepta ad instrumenta sciendi faciendâ, propria habet instrumenta, & proprias definitiones, & demonstrationes, quibus tradit præcepta ad alia sciendi instrumenta faciendâ, quia mediâ definitione docet demonstrationem conficere, & per demonstrationem ostendit, & docet quomodo faciendâ sit definitio. Dicuntur ergo secundum hanc acceptionem Logica vtenis omnia sciendi instrumenta, quatenus præceptis Logicæ diriguntur. Quod si aliquid sciendi instrumentum casu fiat, vel luminis nature ductu absque directione præceptorum Logicæ, tale sciendi instrumentum non dicitur Logica vtenis, quia syllogismus secundum se & quodlibet sciendi instrumentum tantum denominatur Logica quatenus procedit ab actu Logicae, & est illius externa consummatio, & effectus; quod si à Logica non procedat, ex nullo capite Logica dici poterit. Placuit hic dicendi modum Hurtado disp. 2. sect. 1. concluditque iuxta illum non esse tantum vnam Logicam vtenem sed plures; omnes enim scientiæ Logica vtenes dicuntur, asseritque esse conformem D. Augusti. qui Paulum, & reliquos Doctores vocat Dialecticos, quia Logica vtiuntur. Eidem sententiæ suffragari affirmat Hurtadus diuisionem illam à Dialecticis traditam, quæ partiuntur Logicam, in Logicam rebus auulsum, quæ est Logica docens, scientia specialis, & Logicam rebus concretam, quæ est Logica vtenis comprehendens omnes scientias. Eandem sententiam tradunt Nostri Conimbr. quest. 4. Procem. art. 2. P. Smigletius disp. 2. sect. 4. & Merinero disp. vnica procem. quest. 2. sect. 1.

5 Arriaga suprà citatus docet tantum dici Logicam vtenem ipsam Logicam, quatenus vtitur suis præceptis, quod ex eo probat, quia reliquæ scientiæ Logica non sunt ergo non poterunt dici Logica vtenis; quod enim non est Logica, non poterit dici Logica vtenis; quod verò Logica vtiuntur, fundamentum non est ut dicantur Logica vtenes sed vtenes Logica. Neque ex eo quod actus reliquarum scientiarum dirigantur actibus seu præceptis Logicæ, poterunt dici Logica, quia effectus non habet rationem causæ, neque rectè diuidetur virtus productiua caloris in ignem, qui est virtus productiua, & ipsum calorem, qui est effectus productus. Non cogent hæc à communi sententia discedere,